

Provincie Vlaams-Brabant

Plattelandsbeleidsplan Provincie Vlaams-Brabant

2014 - 2020

Aan de slag met gebiedsgerichte maatregelen!

Geactualiseerde versie

Plattelandsloket - Dienst Europa
BB Consult vzw

Goedgekeurd door de provincieraad van Vlaams-Brabant op 02/02/2016

Voorwoord	3
Inleiding	4
Deel 1 Omgevingsfactoren voor plattelandontwikkeling in Vlaams-Brabant	5
1. Vlaams-Brabant	5
2. Plattelandontwikkeling	6
Bodemkenmerken	7
Socio-demografische kenmerken	8
Plattelandseconomie: het platteland werkt	10
Plattelandseconomie: landbouwsector	13
Plattelandseconomie: toerisme en recreatie	15
Bereikbaarheid	17
Deel 2 Missie en principes van het plattelandsbeleid in Vlaams-Brabant	19
1. Missie	19
2. Beleidsprincipes	19
Samenwerking	19
Participatie en bevordering van sociale samenhang	20
Investeren in innovatie	20
Verhogen van omgevingskwaliteit en landschapsintegratie	20
Deel 3 Doelstellingen van het plattelandsbeleid in Vlaams-Brabant	21
1. Visie	21
2. Doelstellingen	22
DS 1: Het bevorderen van de leefbaarheid en de duurzaamheid van dorpen	22
DS 2: Duurzame mobiliteit bevorderen in en buiten de dorpen	25
DS 3: Bestrijden van plattelandsarmoede	26
DS 4: Beleving op het platteland valoriseren met respect voor de streekidentiteit	28
DS 5: Begeleiden van toekomstgerichte land- en tuinbouwbedrijven	31
DS 6: Oprichten van minstens twee Plaatselijke Groepen (LEADER) in het plattelandsgebied	33
Deel 4 Het platteland geprogrammeerd: kansen binnen het Europees Programma voor Plattelandontwikkeling (2014 – 2020)	34
1. Inleiding	34
2. De PDPO III sporen onder de loep	35
3. Het Vlaamse platteland in kaart gebracht	41
4. Programmawerking	43
Bronnen en referentieteksten	45

Voorwoord

Het platteland is kwetsbaar en in onze samenleving een schaars goed. Zowel ruimtelijk als sociaaleconomisch staat het platteland onder druk. Landbouwgronden verdwijnen en er komen steeds meer woningen bij. Het aantal banen in de plattelandseconomie daalt en het inwonerstal neemt gestaag toe. Het gebied transformeert van ruraal naar sub-urbaan tot urbaan. De internationale graadmeter is de bevolkingsdichtheid.

Europa heeft sinds 1997 een volwaardig beleid voor het platteland. Het debat in Europa over het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid mondde in dat jaar immers uit in de wens om de duurzame ontwikkeling van de plattelandsgebieden te garanderen. De eerste verordening verplichtte de lidstaten een beleidsplan te maken voor het platteland. Dit beleid kwam naast het al lang in voege zijnde structureel beleid van de EU dat gericht is op achterstellingsgebieden.

De belangrijkste opdracht van het plattelandsbeleid is het verduurzamen van de plattelandsgebieden en het mogelijk maken van verdere ontplooiing. Hiervoor is inzet van technologie, innovatie en menselijke coöperatie nodig en alles wat daarbij hoort zoals motivatie, coördinatie en materiële steun.

De Europese verordening ziet het plattelandsbeleid niet als markt corrigerend of herverdelend maar als steun bij lokale en regionale ontwikkelingsprocessen. Het *Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling* (het ELFPO) voorziet cofinanciering of subsidie onder de koepel van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). In de verordening staan artikels die de lidstaten volgens de eigen prioriteiten kunnen omzetten naar maatregelen en uitvoeren op het terrein. In België kregen de regio's het mandaat om deze maatregelen op te maken en uit te voeren.

Vlaanderen maakt bij deze voor de derde keer een beleidsplan op in uitvoering van de Europese verordening. Dit document heet het **Vlaams Programmadocument voor Plattelandsontwikkeling 2014 – 2020**, of afgekort PDPO III.

Naast maatregelen gericht op de ondernemers bevat PDPO III ook drie **gebiedsgerichte sporen** die enkel uit te voeren zijn in een op voorhand aangemeld **plattelandsgebied**. Het zijn:

- Versterken omgevingskwaliteit en vitaliteit van het platteland;
- Opmaak lokale ontwikkelingsstrategieën (LEADER) en uitvoering;
- Plattelandsontwikkeling door samenwerking met de stedelijke omgeving.

De rol van de provincie in het plattelandsbeleid is door het Witboek interne staatshervorming (april 2011) bevestigd als regisseur van het **gebiedsgericht plattelandsbeleid**.

De gebiedsgerichte maatregelen uit het PDPO III worden aanzien als het belangrijkste instrument voor het gebiedsgericht beleid van de provincie. Het bestuur van de provincie Vlaams-Brabant legt dit beleidsplan op tafel ter uitvoering van 2014 tot 2020.

Monique Swinnen
Gedeputeerde plattelandsbeleid

Inleiding

Plattelandsbeleid is in essentie een integraal beleid. Deze wijze van werken is door de plattelandsverordening verplicht gesteld binnen de Leadergebieden¹. Het zijn landelijke gebieden waar een Plaatselijke Groep (PG) zeggingskracht verwerft over de besteding van de middelen voor plattelandsontwikkeling. Binnen dit experiment van streekgericht bestuur is participatie een belangrijke drijfveer².

Dit beleidsplan is in essentie een continuering van het vorige beleidsplan uit 2007. De beleidsprincipes zijn nagenoeg dezelfde. De doelstellingen zijn geherformuleerd en aangepast door evaluaties van projecten, provinciale diensten en samenwerkingsverbanden.

In de volgende delen komen achtereenvolgens de omgevingsfactoren (deel 1) of waarmee plattelandsontwikkeling moet rekening houden, de missie en de principes (deel 2) die de provincie zelf wil hanteren en de doelstellingen (deel 3) die het provinciaal beleid wil halen tegen het einde van deze programmaperiode.

Deel 4 stelt hoe de projectoproepen en projectafhandeling in Vlaams-Brabant zullen verlopen.

¹ Bekijk de merites van de Leaderbenadering op http://enrd.ec.europa.eu/rural-development-policy/leader/en/leader_home_en.cfm, the Leader Approach – a basic Guide (pdf).

² Bestuurskundig is er sprake van een experiment in het beleid als er redenen zijn om het bestaande bestuursregime te veranderen. Door de experimenten ontstaat er nieuwe kennis die dan later in een nieuw stabiel bestuursregime wordt ingezet. (naar het algemeen model over de verandering van het bestuursregime, uit *Studying Public Policy*, M. Howlett & M. Ramesh (2003), Oxford University Press).

Deel 1 Omgevingsfactoren voor plattelandsontwikkeling in Vlaams-Brabant

1. Vlaams-Brabant

- Oppervlakte: 2.106 km² of 210 600 ha (kleinste Vlaamse provincie)
- Aantal inwoners: 1.101.280 inwoners (2013) (prognose: 1.135.907 in 2020)
- Bevolkingsdichtheid: 525 inw/km² (Vla: 470 inw/km²).
- Aantal gemeenten: 65 (Arr. Halle-Vilvoorde: 35, Arr. Leuven 30)

Vlaams-Brabant ligt in het centrum van het land. De in 1995 opgerichte provincie omgordt het Brussels Gewest waarin de Belgische en Europese hoofdstad vervat zit en waar ook alle hoofdwegen samenkomen of vervoersmodi (HST, luchthaven) geconcentreerd zijn. Deze ruimtelijke situatie verklaart de erg sterke invloed van dit Brussels Gewest op het centrale deel van de provincie, zowel economisch als sociaal. Hierin is de provincie uniek in vergelijking met de andere provincies. Het programma 'plattelandsontwikkeling van de Vlaamse Rand' in uitvoering door de VLM en het provinciaal woonbeleid gefaciliteerd door Vlabinvest in het Vlaams Strategisch gebied rond Brussel zetten in op deze ruimtelijke uitdaging. Verder weg van de centraal gelegen steden liggen nog twee duidelijke, vrij homogene plattelandsgebieden in de provincie, zijnde het Pajottenland en het Hageland. In het vorige programma PDPO II was in beide gebieden de Leader-maatregel actief.

Vlaams-Brabant had in 2011 ongeveer 56.926 ha 'bebouwde gronden en aanverwante'³ wat staat voor 27 procent van de totale provinciale oppervlakte, een aandeel vergelijkbaar met het Vlaams gewest. 41% (87.000 ha) van de totale ruimte bedraagt landbouwgrond. Tussen 2003 en 2011 is het bebouwd terrein in de provincie met 3.072 ha toegenomen wat overeenkomt met een gemiddelde van +384 ha per jaar. Het groeicijfer bedraagt in het plattelandsgebied 1,15 % (+804 ha), in de semi-rurale zone 2,57 % (+2.096 ha) en in Leuven 6,63 procent (+171 ha).

Een berekening toont aan dat van de 1,1 miljoen inwoners in Vlaams-Brabant (2014) er net géén 17 % in het plattelandsgebied⁴ wonen met 218 inw/km². Dit gebied kenmerkt zich door veel open ruimte (84 %)⁵, kleinere bewoningskernen en een prominente rol voor de plattelandseconomie, meestal land- en tuinbouw⁶. Het merendeel, bijna drie kwart, van de

³ Bron: ADSEI – bodemgebruik. Het betreft niet alleen bebouwde grond maar ook terrein in een bebouwde omgeving die er onlosmakelijk mee verbonden zijn zoals tuinen en pleinen.

⁴ Dit zijn de 22 donkergroene gemeenten op de kaart PDPO III.

⁵ Berekeningen op basis van het aantal ha niet-bebouwde gronden (ADSEI, 2003 en 2011).

⁶ Ongeveer 55 procent van de totale oppervlakte (82.731 ha) is in gebruik door de land- en tuinbouwsector, wat overeenkomt met 46.228 ha. Bron: ADSEI 2011, 2012 op basis van gemeenten. In deze zone is veel landbouwgrond in handen van particulieren waarop ze paarden houden of andere activiteiten beoefenen.

Vlaams-Brabanders woont echter in een 'tussenzone', een semi-ruraal gebied⁷ gekenmerkt door een bewoningsstructuur van kleine tot grotere agglomeraties, verkavelingen en lintbebouwing. De bevolkingsdichtheid bedraagt hier 672 inw/km², duidelijk lager dan in een stedelijk gebied. Deze tussenzone kenmerkt zich door veel open ruimte (66 %) en is minder sterk georiënteerd op de actieve land- en tuinbouw.

2. Plattelandsontwikkeling

Zoals eerder gesteld zijn de gebiedsgerichte maatregelen voor plattelandsontwikkeling uit het PDPO III het belangrijkste instrument voor het provinciaal plattelandsbeleid. Deze maatregelen kunnen maar effectief zijn als ze betrekking hebben op de kansen en problemen van een gebied. Ze moeten dus 'gebiedsgericht' en 'gedifferentieerd' worden ingezet.

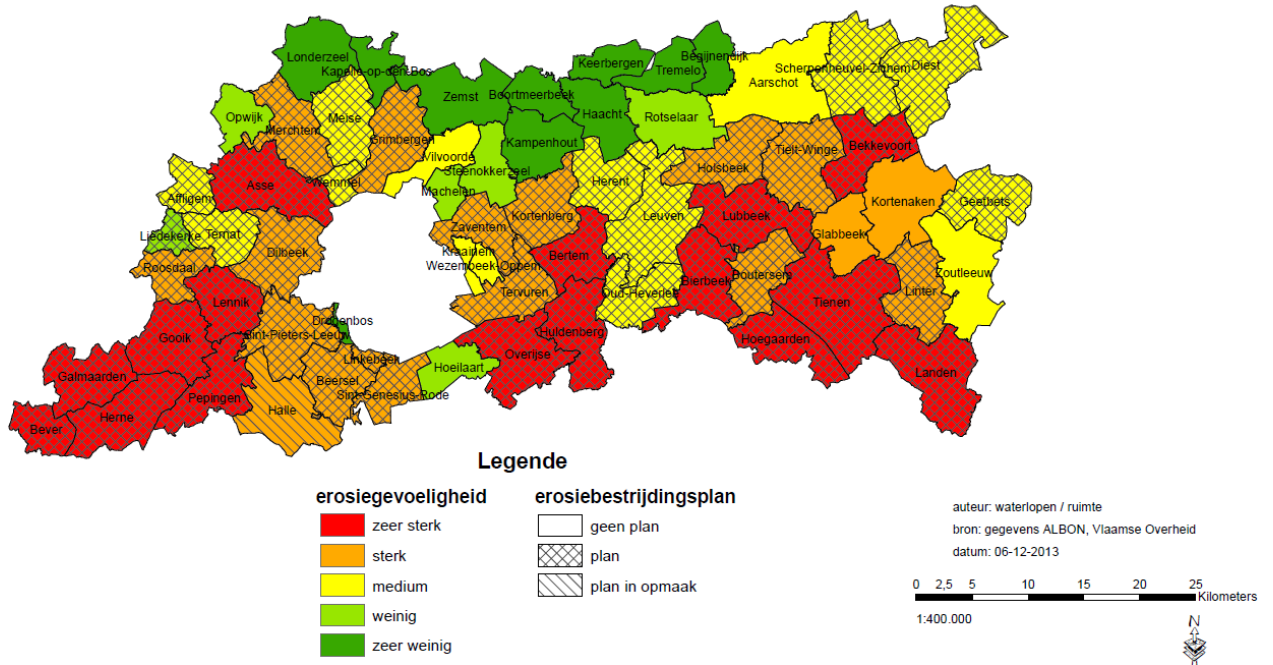
Kennis van het gebied is noodzakelijk om binnen de randvoorwaarden van beperkte middelen keuzes te maken. De referentieteksten achteraan het plattelandsbeleidsplan geven waardevolle informatie over de dynamiek en de positie van sectoren en beleidscategorieën.

Vijf structurele omgevingsfactoren verdienen verdere uitwerking:

- Bodemkenmerken;
- Bevolkingsevolutie;
- Plattelandseconomie: de landbouwsector;
- Plattelandseconomie: toerisme en recreatie;
- Ontsluiting.

Dit zijn bekende ingrediënten van een structurele plattelandsontwikkeling.

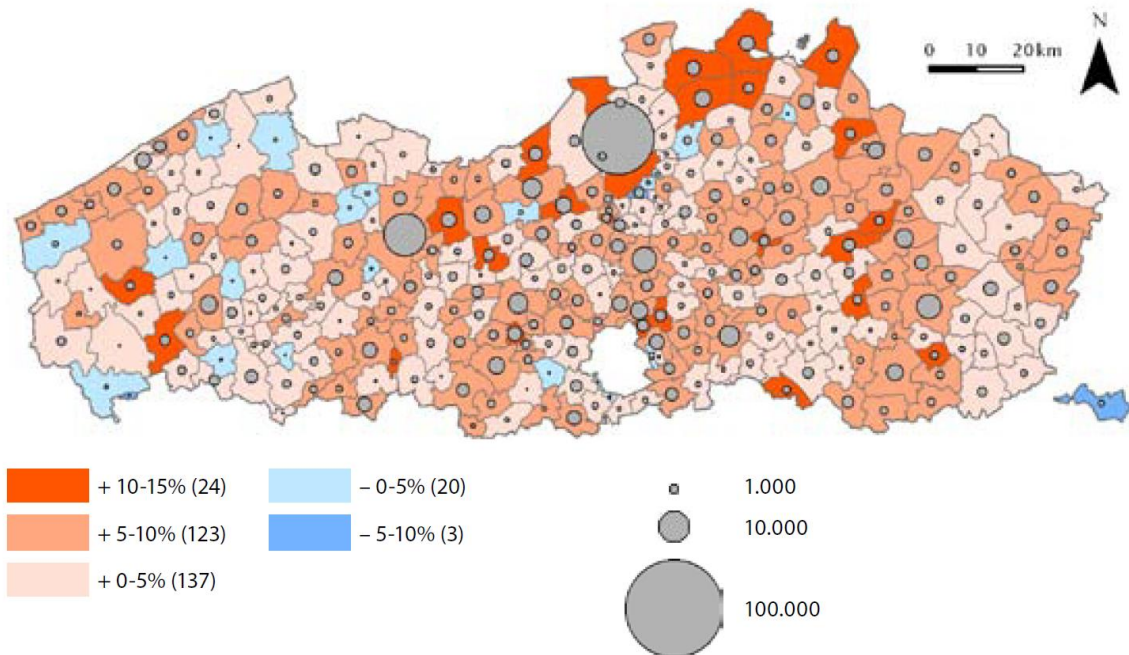
⁷ Of wie wil: semi-urbaan. Of 'tussenstad' naar 'Zwischenstadt', een begrip van de Duitse planner Thomas Sieverts (2000).

Vlaams-Brabant beschikt over een groot areaal aan vruchtbare bodems. Het zuidelijke deel ligt volledig in de Leemstreek en het middendeel is zandleem, het resultaat van geologische processen met wisselende klimaatomstandigheden. Het ermee verbonden landschap (Haspengouw, Henegouw), sinds mensenheugenis door het landgebruik gemaakt, reflecteert de goede productiecapaciteit waar rijke bosbestanden staan en veeleisende teelten worden geoogst. In het noordelijk deel overwegen lager gelegen zandbodems en nattere valleibodems (Demer, beneden-Dijle, beneden-Zenne, Molenbeek...) met opgestoven bodems wat een landschap oplevert dat aansluit bij de Kempen.

Socio-demografische kenmerken

Geprojecteerde verandering van het aantal inwoners per gemeente, 2008-2018, procentuele verandering en verandering in het aantal eenheden, uitgedrukt ten opzichte van 2008 (bron: ADSEI).

Over de periode van het vorige programma PDPO II (2007 – 2013) nam de bevolking met méér dan 62.000 eenheden toe⁸. De groei was het sterkst in de centrumstad Leuven, gevolgd door de landelijke woongemeenten rondom het Brussels Gewest en Leuven en in de kleinstedelijke kernen. In het plattlandsgebied van de provincie bedroeg het net geen 5 %⁹. Prognoses wijzen uit dat de bevolkingsgroei zal blijven doorgaan, ook in het plattlandsgebied! Dit staat Europees gezien in schril contrast met de ontvolking van plattlandsgebieden waarvoor de Europese verordening voor plattlandsontwikkeling is bedoeld. Vlaams-Brabant dient de facto rekening te houden met méér burgers en consumenten gedurende de volgende periode¹⁰.

- Vlaams-Brabant kent een jonge, goed opgeleide bevolking. Vooral rond Leuven en rond het Brussels Gewest is de vergroening merkbaar¹¹. Het zijn nu net jonge gezinnen, meestal tweeverdieners die bij voorkeur buiten de stad een nieuwe woning zoeken. Zij combineren 'ligging' met 'landelijkheid/groen'. Dit verhuisgedrag is de oorzaak van het ontstaan van landelijke woongemeenten of de tussenzone. En in een volgende fase, bij een gelijk blijvend welvaartsniveau en een verder ontwikkelend wegennet, zullen de nu nog landelijke gemeenten die weg opgaan.

⁸ Dat is twee maal 'Tienen' of 'Asse' plus 'Halle'.

⁹ Leuven: 8 %. Tussenzone: 5,9 %. Plattlandsgebied: 4,9 %. Eigen berekeningen op basis van ADSEI.

¹⁰ 'What if' scenario's kunnen enig inzicht brengen. Te verwijzen is ook naar de ontwikkelingstheorie van Nassim Taleb (De Zwarte Zwaan, 2008).

¹¹ Bron: Dossier kinderen en jongeren.

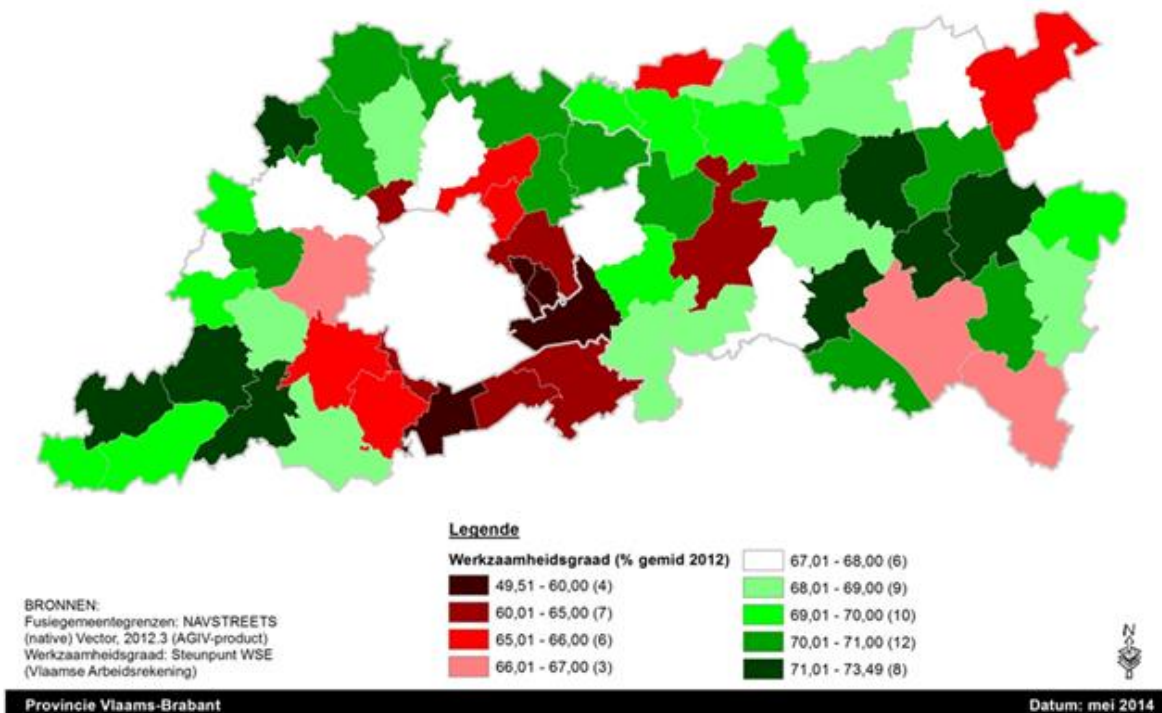
- Jonge gezinnen rapporteren vaak het gebrek aan kinderopvang. Cijfers wijzen uit dat de provincie de norm van 33 opvangplaatsen per 100 kinderen haalt (38,9, voor kinderen tussen 0 en 3 jaar) maar door in te zoomen valt het op dat enkele gemeenten in de landelijke gebieden die norm niet halen. Dit beeld is anders voor de buitenschoolse kinderopvang (3 – 11 jaar). In het arrondissement Leuven is er grosso modo een veel hoger aanbod dan gemiddeld, terwijl het in het arrondissement Halle-Vilvoorde eerder lager is dan het gemiddelde. Nog steeds vormt de familie het grootste opvangnet, maar dit is langzaam aan het afnemen. Ofwel verhuist men naar een andere streek en dan moet er beroep worden gedaan op externe hulp. Ofwel vinden de ouders het toch niet meer vanzelfsprekend dat zij altijd de opvang doen, waardoor er ook externe hulp moet komen. Organisaties voor tijdelijke of occasionele opvang bv. voor een ziek kind zijn eerder te vinden in de centrumgemeenten en in de peri-urbane gemeenten. Het Hageland vormt een blinde vlek.
- In het plattelandsgebied van de provincie is het aandeel 65-plussers net iets hoger dan in de landelijke woongemeenten¹². Vooral het hoge aandeel in het Hageland is opvallend. Tegen 2030 zal het aandeel 65-plussers 22 % bedragen en tegen 2060 zelfs meer dan 25 %. In de beroepsgroep land- en tuinbouwers bedroeg het aandeel 65-plussers in 2010 al 26,3 %¹³.
- In het plattelandsgebied wonen de senioren veel meer verspreid dan in de centrumgemeenten. Zo'n spreiding betekent een meerkost voor de logistieke ondersteuning bij zorgbehoefte. De OCMW's en zorgverstrekkers voelen dat. Daarenboven heeft 80 % van de huishoudens met een inwoner tussen 60 en 70 jaar een eigen woning die ze meestal nog zelf gebouwd hebben, wat maakt dat de meeste senioren ook het liefst in de eigen omgeving verzorgd worden. De kwaliteit van de omgeving (fysiek, organisatorisch) moet dus van deze aard zijn dat dit mogelijk is. Na de mantelzorg zijn thuiszorg en gezinszorg zéér populair. Een nijpend probleem is het vinden van het geschikte personeel. In het semi-ruraal gebied is de meeste zorg nodig maar net daar zijn er weinig werknemers te vinden. Tussenvormen als dagopvang en kort verblijf zijn nog onvoldoende ontwikkeld.

¹² Landelijke gemeenten: 18,3 %. Landelijke woongemeenten: 17,1 %. Hageland: 18,4 %. Centrumgemeenten: 14,8 %. De indeling van gemeenten is naar de DEXIA-typologie. Bron: eigen berekening.

¹³ Bron: ADSEI, landbouwenquête per gemeente (2010).

Plattelandseconomie: het platteland werkt¹⁴

Aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd (15 t/m 64 jaar) in de fusiegemeenten van Vlaams-Brabant - jaargemiddelde 2012.

We stellen vast dat in de landelijke gebieden niet voldoende arbeidsplaatsen aanwezig zijn om de plaatselijke bevolking een job te geven. En toch werkt het platteland.

- In meerdere gemeenten van Vlaams-Brabant zijn er meer jobs dan nodig om driekwart van de bevolking op beroepsactieve leeftijd aan de slag te krijgen. In enkele gemeenten zijn er meer jobs dan dat er inwoners op beroepsactieve leeftijd zijn, tot zelfs méér dan tweemaal zoveel. In 46 gemeenten echter, voornamelijk op het platteland, bedraagt de jobratio minder dan 50. Dit betekent echter niet dat de werkloosheid torenhoog is in deze gemeenten, wel integendeel. De activiteitsgraad en werkzaamheidsgraad in de steden en in de stadsrand ligt lager dan op het platteland, zie kaart hierboven. De hoogste activiteitsgraden van 72% en meer, vinden we in de landelijke gebieden. Ondanks het feit dat er minder economische activiteiten zijn, is de bevolking er meer actief op de arbeidsmarkt. Paradoxaal genoeg zijn op de plaatsen waar de minste jobs zijn, de mensen actiever op de arbeidsmarkt. Er is een hoger percentage werkenden dan in de gebieden waar er niet zeer veel jobs zijn.

¹⁴ Bronnen: Steunpunt WSE (Vlaamse Arbeidsrekening); Mijn platteland aan de horizon, L. De Witte (2005).

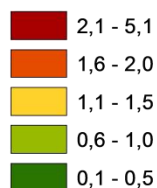
- Eén en ander houdt natuurlijk in dat er een belangrijke pendel is vanuit de landelijke gebieden naar de steden en omliggende gebieden met een hoge dichtheid aan economische activiteiten en jobs. In Vlaams-Brabant en Brussel leidt deze pendel tot een mobiliteitsproblematiek die dreigt onze economie te verlammen. Het creëren van jobs in de plattelandsregio's verdient dus de nodige aandacht.
- De economie in Vlaams-Brabant is bij uitstek een diensteneconomie geworden. Ruim 80% van het totaal aantal arbeidsplaatsen is terug te vinden in de tertiaire en quartaire sectoren. De economie in de plattelandsgebieden vertoont eenzelfde beeld, weliswaar in minder uitgesproken proporties. Het aandeel van de dienstensectoren in de Vlaamse en in de Vlaams-Brabantse economie blijft stijgen. Dat zal ook in de plattelandsgebieden het geval zijn. Daar zijn verscheidene redenen voor aan te duiden. Het aantal bewoners in de plattelandsgemeenten groeit (sterk) en het gemiddeld inkomen stijgt. Daarnaast zullen onder de steeds beter opgeleide bewoners er een aantal zelf een zelfstandige zaak of een bedrijfje starten, vooral in de dienstensector. Door de problemen in verband met mobiliteit en de speciale charme van de omgeving, zullen ook een aantal niet-plattelandsbewoners gaan uitkijken om hun bedrijvigheid over te planten naar het platteland (en er dan misschien meteen ook zelf gaan wonen). Vandaag zie je al dat sommige kleine, geavanceerde bedrijven zich links en rechts op het platteland gaan vestigen, bijvoorbeeld tuinaanleg en onderhoud.
- Het lokaal economisch beleid dient te helpen de voorwaarden te scheppen of te bevorderen waardoor dienstenbedrijven zich kunnen ontwikkelen én zich kunnen inpassen in de landelijke omgeving. De kleinere dienstenbedrijven mogen niet schaden, maar moeten veeleer bijdragen aan de kwaliteit van de omgeving en aan het dorpskarakter.
- Aan de hand van de jobratio in de landelijke gebieden (laag tot zeer laag) en de relatief hoge werkzaamheidsgraad in diezelfde gemeenten, blijkt dat er een aanzienlijke pendelbeweging is in de richting van de tewerkstellingspolen. In 26 gemeenten in Vlaams-Brabant werkt minder dan 10% van de werkende inwoners in eigen gemeente. Deze gemeenten zijn niet allen plattelandsgemeenten, het betreft ook enkele gemeenten in de meer stedelijke gebieden, die klein zijn van oppervlakte. Gemeenten waar meer dan 20 % van de werkende inwoners in eigen gemeente werkt zijn er maar weinig: het betreft Aarschot, Asse, Diest, Halle, Leuven, Londerzeel, Tienen, Vilvoorde en Zaventem. Op Londerzeel na (dat wel een economisch knooppunt is, zijn het allemaal stedelijke gemeenten. Leuven heeft het hoogste percentage werkenden in eigen gemeente, namelijk 45,63%. In het ruime Pajottenland heeft enkel Halle een verhouding van meer dan 16% werkenden in eigen gemeente. In het Hageland zijn enkel de steden Aarschot, Diest, Leuven en Tienen die meer dan 16% van zijn werkende inwoners in eigen gemeente ziet werken. In de rurale gemeenten van het PDPO III programmagebied blijft slechts 10,18% van de werkenden in eigen gemeente voor de job.

- De recente economische dynamiek van de gemeenten toont een procentuele stijging van het aantal jobs tussen 2006 en 2012. Er zijn sterke verschillen in de evolutie van de jobs. Het aantal jobs groeide in de vermelde periode in Vlaams-Brabant met 7,98%. In de centrumstad Leuven groeide het aantal jobs met 12,53%. In het overgangsgebied van de PDPO III-indeling (geen centrumstad, maar ook geen rurale gemeente van het programmagebied) groeide het aantal jobs trager: met 7,05%. In het programmagebied voor PDPO III groeide het aantal jobs met 7,49% en in de plattelandsgemeenten met 11,02%. De stedelijke gebieden groeien sneller dan het platteland. Men moet er bovendien rekening mee houden dat het hier relatieve groei betreft. In de gemeenten van het platteland en van het overgangsgebied zijn er veel minder jobs dan in de steden (verhouding in 2012: 69,22% van de jobs in de 20 stedelijke gemeenten, en 30,77% van de jobs in de overgangsgebieden en de plattelandsgebieden). In absolute getallen groeide het aantal jobs in Vlaams-Brabant met bijna 34.900. Daarvan zijn er ruim 25.700 gecreëerd in de 20 stedelijke gemeenten. In de rurale gemeenten van het programmagebied werden iets meer dan 3.300 jobs gecreëerd. Volgens de PDPO III-classificatie zijn er in de rurale gemeenten van het programmagebied 10,14% van de Vlaams-Brabantse jobs te vinden (cijfer voor 2012). We moeten hieruit besluiten dat de economische dynamiek van de rurale gemeenten van de PDPO III-classificatie relatief gezien niet veel moet onderdoen voor die van de 20 stedelijke gemeenten in de VRIND-classificatie (groei 2006-2012: 7,49% tov. 8,54%), maar dat de omvang van de economie in de stedelijke gemeenten van een heel andere orde is dan de economie in de plattelandsgemeenten. Niettemin is het investeren in de economie op het platteland belangrijk.
- De plattelandsgemeenten worden gekenmerkt door een lage bevolkingsdichtheid, en een lage economische densiteit. Ook de verhouding tussen het aantal jobs en het aantal inwoners op beroepsleeftijd (de jobratio) is bijzonder laag, en bijlange niet toereikend om voldoende inwoners aan het werk te zetten. Nochtans is de werkzaamheidsgraad in de plattelandsgemeenten relatief hoog. Pendel is hiervan het logische gevolg. De plattelandsgemeenten zien nog minder inwoners in eigen gemeente werken dan de steden. De economie van het platteland benadert in omvang niet de economie van de stedelijke gebieden. Dit betekent niet dat men het kan nalaten te investeren in economische omgevingsfactoren op het platteland.

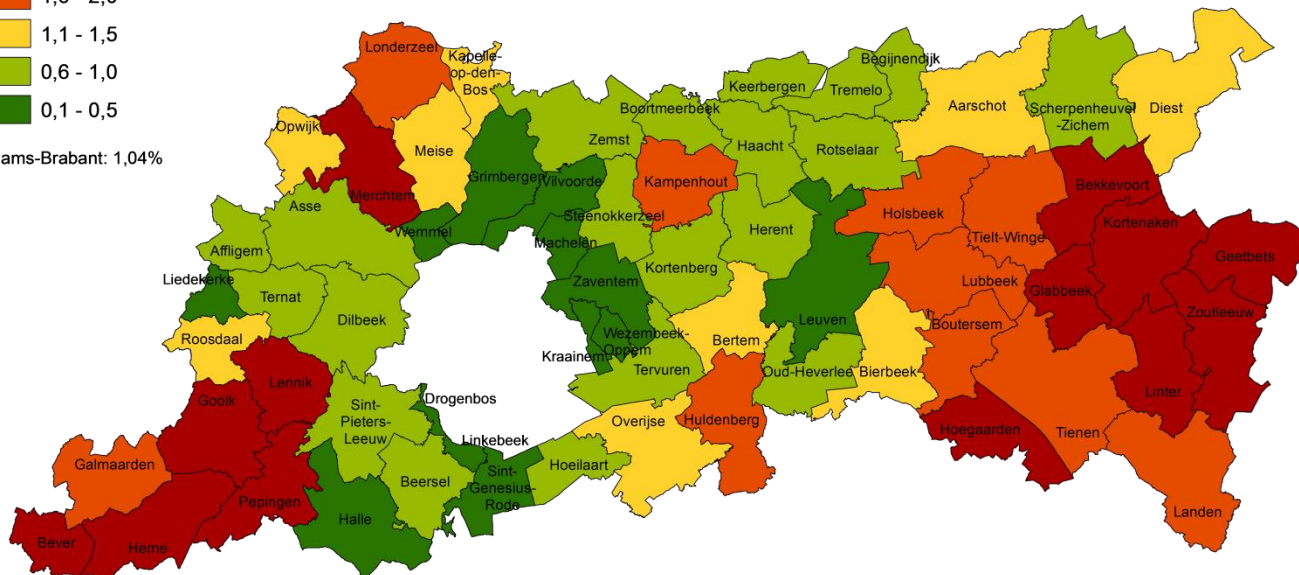
Plattelandseconomie: landbouwsector

Werkenden in de primaire sector

% werkenden waarvan sector bekend

Vlaams-Brabant: 1,04%

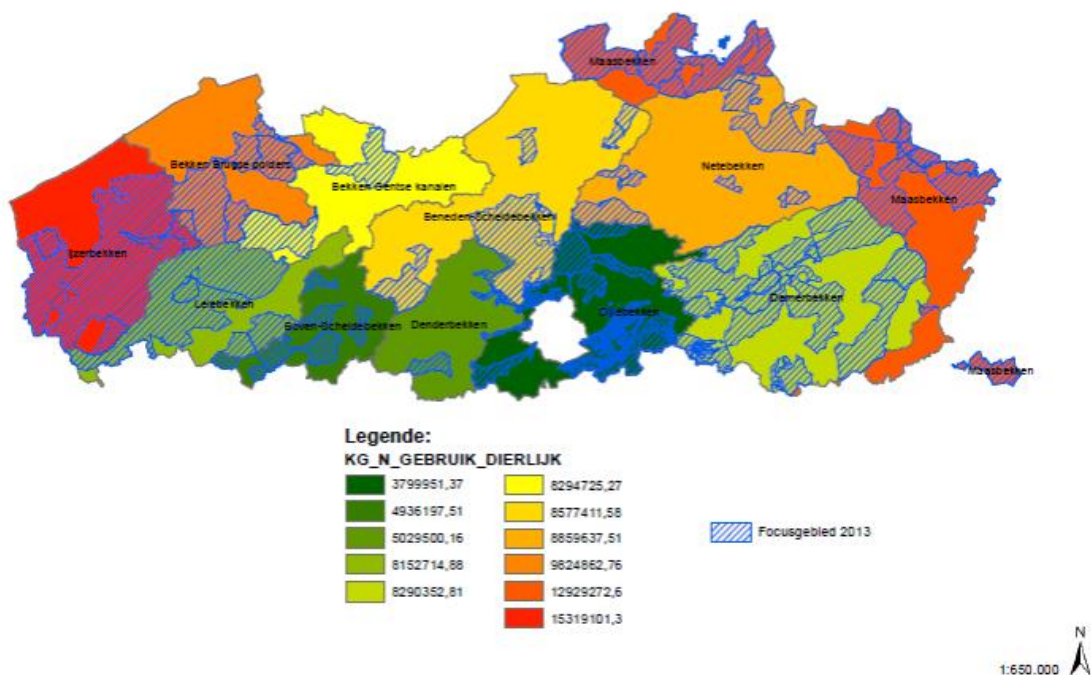
Kaart: Steunpunt sociale planning
Bron data: Vlaamse Arbeidsrekening o.b.v. RSZ-DMFA, RSZPPO, RSVZ, RIZIV, CBS, IGSS, OEA, SEE, RVA, IWEP, FOD Economie - Bevolkingsstatistieken, DWH AM&SB bij de KSZ (Bewerking Steunpunt WSE/Departement WSE)
Grenzen: Voorlopig rb gemeentegrenzen, toestand 22/05/2003 (AGIV-product)

De agrovoedingscluster is in Vlaanderen een sterke speler met méér dan 40.000 bedrijven en 155.000 tewerkgestelden. Op het platteland zijn de grootste werkgevers de land- en tuinbouwbedrijven, de (lokale) overheid en op sommige plaatsen de vrijetijdsindustrie, enkele voedingsbedrijven niet te na gesproken (zuivelverwerking, suikernijverheid, brouwerijen...). De landbouw speelt dus een belangrijke rol: ongeveer de helft van de oppervlakte in Vlaams-Brabant wordt aanzien als landbouwgrond. Vooral in de vruchtbare delen is er veel landbouwgrond. Dichter bij de steden neemt het belang af.

- In het plattelandsgebied met 54 % van het landbouwareaal zit het merendeel van het agro-business complex. In het Hageland komt dit vooral neer op fruitteelt (peren, appelen) aangevuld met gemengde en enkele gespecialiseerde bedrijven. In Zuid Hageland en in het lemige Pajottenland overweegt de akkerbouw met suikerbieten, ook aangevuld met enkele verbrede of gespecialiseerde bedrijven. De tewerkstelling is er hoog. In de fruitsector is dit seizoensgebonden.
- Het semi-rurale gebied ligt overwegend in de zandleemstreek dicht bij de stedelijke zones en bezit 44 % van het landbouwareaal. Het vertoont én kenmerken van landbouw op goede grond (tarwe, aardappelen, bieten) én kenmerken van stads nabije productie (druiven, groenten, kleinfruit, witloof, hop, sierteelt, melk), aangevuld met vleesvee-bedrijven wat typisch is voor een zone in transitie. Bepaalde Vlaams-Brabantse specialiteiten zoals de tafeldruif en het grondwitloof behoren inmiddels tot het cultureel en culinair erfgoed.

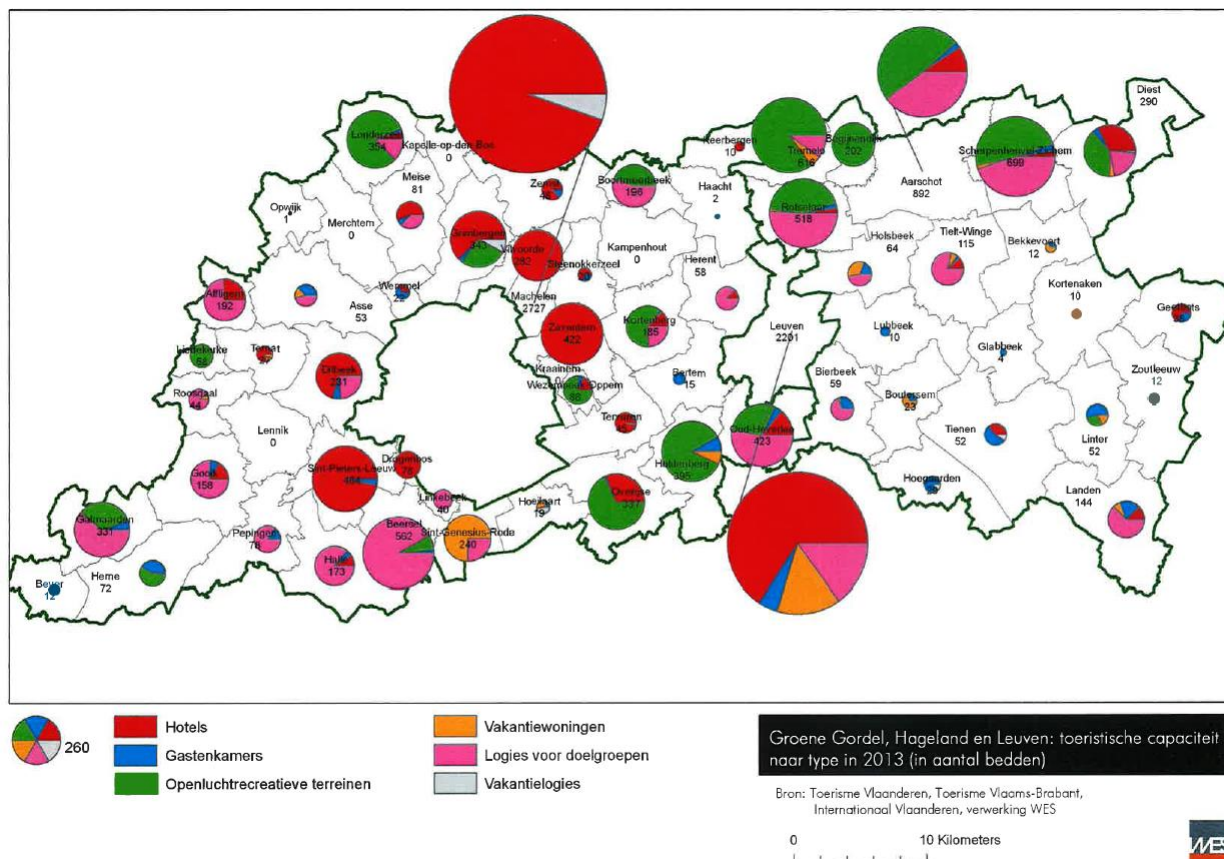
- Veel landbouwgrond in Vlaams-Brabant ligt dicht bij of tussen bebouwing en bewoning in. Dit schept een heel bijzondere burenbinding waardoor bepaalde ontwikkelingen anders gaan verlopen. Door het versnipperd areaal van de bebouwing en doordat afstandsregels voor de intensieve veehouderij zijn ingesteld, is het mogelijk dat in bepaalde delen 'bestemd voor de landbouw' geen intensivering meer kan plaatsvinden. Tegelijkertijd zien we de actiecomités opduiken die zich verzetten tegen stallen, windmolens, biomassa-installaties, serrebouw e.d.m. 'License to produce' wordt dikwijls letterlijk 'lokaal' genomen.
- De bodemvariatie heeft geleid tot het ontstaan van authentieke landschappen die nog steeds herkenbaar zijn maar omwille van de modernisering in de landbouw en de algemene verstedelijking langzaam verdwijnen. Als dit proces leidt tot kwaliteitsverlies, wat negatief is voor de beleving van het platteland, is het aangewezen om binnen dit beleidskader te zoeken naar andere vormen van beheer en landgebruik. Individuele beheersovereenkomsten kunnen soelaas bieden maar zijn niet opgewassen tegen een grootschalige verandering. Hoewel ruilverkaveling en landinrichting een antwoord kunnen bieden voor grondgebonden problemen, hebben de projecten het maatschappelijk gezien moeilijk. Transparantie en een actieve communicatie met stakeholders kan het draagvlak verhogen, maar is zeker geen garantie voor succes.
- Er is weinig intensivering en dus weinig milieudruk (cf. kaart dierlijke mestafzet), wat maakt dat de landbouw maatschappelijke aanvaarding kent. Toevoegingen zoals warmtekrachtkoppeling (WKK), windturbines, bio-vergisting, glastuinbouw... worden met argwaan bekeken en draaien soms uit tot echte NIMBY-oorlogen.

DIERKIJKE MESTAFZET PER BEKKEN

- Via de adviezen van de provinciale Landbouwkamer en proeftuinen worden de landbouwers en de gemeentebesturen actief betrokken bij uitdagingen zoals bodemkwaliteit en erosie.

Plattelandseconomie: toerisme en recreatie

Vlaams-Brabant behoort tot een groep van zeer welvarende Europese regio's. Mede daardoor is er voor het toerisme een sterke ondersteunende rol weggelegd in de plannen voor plattelandsontwikkeling, waarbij ook de groep van landbouwers wordt betrokken die verbrede toeristische activiteiten willen opzetten.

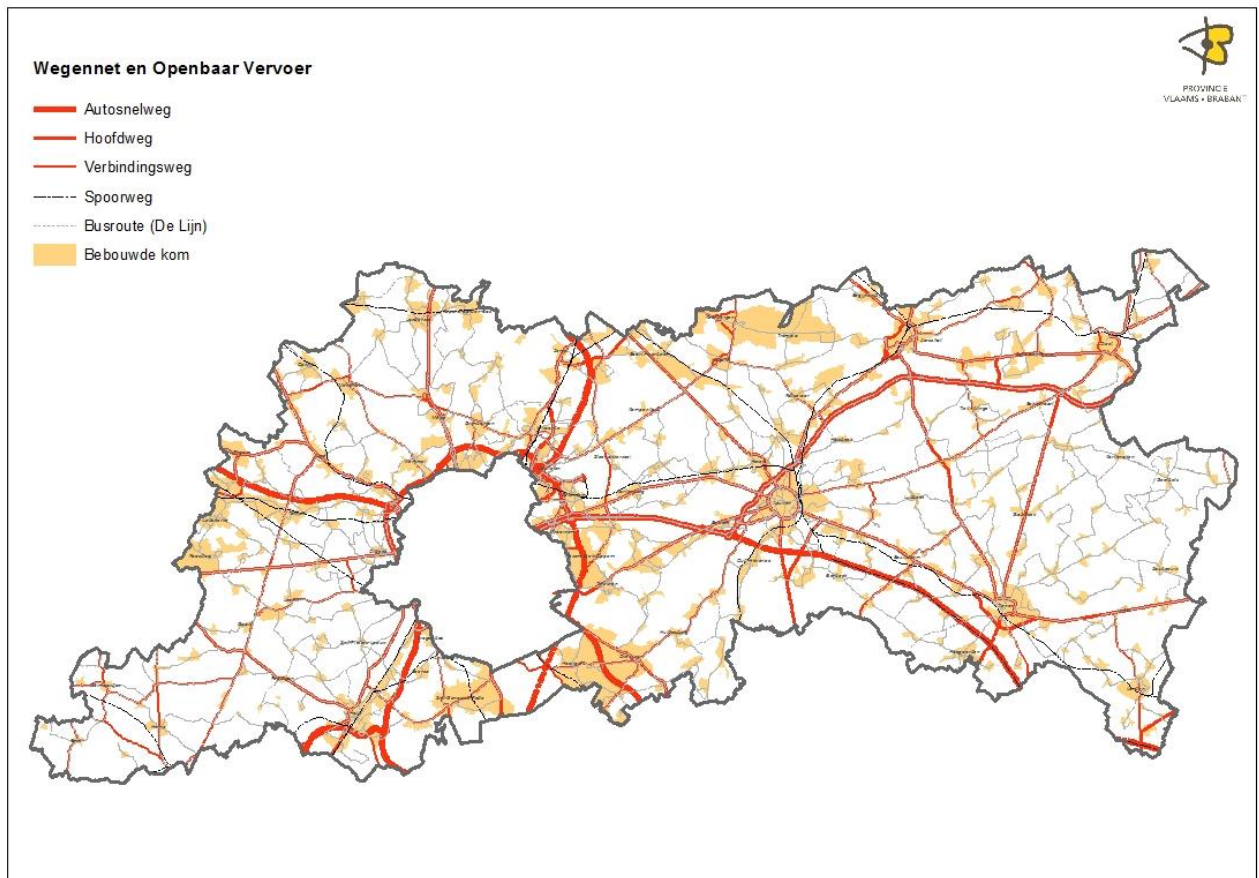
De aandacht voor toeristische activiteiten op het platteland is niet nieuw. De tewerkstelling en ermee samenhangende activiteiten worden gerekend tot de dienstensector. Ze hebben ook een hogere toegevoegde waarde en genereren daadwerkelijk inkomen voor het gebied. Wie toeristische infrastructuur gebruikt m.i.v. cultuuroederen, en daarvoor betaalt, draagt dus bij tot de vrijetijdseconomie. Volgens deskundigen is dit soort economie voor sommige rurale streken nog zowat de enige maatschappelijk aanvaarde inkomstenbron die vrij zeker is. Veel streken zoeken ook meerwaarde door een 'streek-merk' of 'regional brand' te maken.

- De provincie beschikt op het vlak van recreatie en toerisme over veel mogelijkheden. Aan het platteland gerelateerde vormen van toerisme en openlucht recreatie zitten in de lift. De vraag naar mogelijkheden tot zachte recreatie en zinvolle ontspanning in een rustige en groene omgeving blijft stijgen. De provinciale domeinen zijn bekend.

De strategische beleidsplannen toerisme hebben het over iconen zoals het kasteel van Gaasbeek en het Brabantse trekpaard. Ze willen inzetten op 'vakmannen' en 'streekproducenten'. De Groene Gordel scoort 6,2 miljoen dagtrips, het Hageland ongeveer de helft. Per dagtrip is er een gemiddelde besteding van 32 euro. In totaal is er een omzet van 439 miljoen euro (2012) voor verblijfstoerisme en dagtoerisme in Vlaams-Brabant samen (uitgezonderd Leuven). Het aanbod van vakantiewoningen is echter eerder beperkt.

- De verscheidenheid aan landschappen met belangrijke cultuurhistorische elementen vormt een mooi decor voor een verkenning per fiets of al wandelend. De provincie beschikt over 5.410 km bewegwijzerde routes: 2.850 km voor fietsers, 2.560 km voor wandelaars en 670 km voor ruiters en menners. De volgende jaren komt daar nog eens 600 km bij.
- Vlaams-Brabant heeft een ruim aanbod streekbieren, lokale wijnen, diverse tuinbouwproducten en artisanale bereidingen. De producten zelf, alsook het artisanale productieproces, de plaatselijke verbondenheid, de verankering in de geschiedenis maken van streekproducten de culturele ambassadeurs van hun regio. De vzw Streekproducten Vlaams-Brabant promoot en ondersteunt de beste streekeigen producten uit de provincie.

Bereikbaarheid

Vlaams-Brabant heeft door zijn centrale ligging en zijn geschiedenis met de hoofdstad een dicht netwerk van autowegen: ongeveer 83 km weg per 1.000 km² wat méér is dan het gemiddelde van 64 per 1.000 km² voor Vlaanderen. Na de Tweede wereldoorlog begon de suburbanisatie van huishoudens, het autogebruik was toen immers comfortabel en goedkoop. Omdat de werkgelegenheid in de tertiaire en quataire sector vooral in de centrumsteden te vinden was, ontstond er een grote dagelijkse pendelbeweging.

- Een goede transportverbinding of –ligging trekt gezinnen en activiteiten aan. Dit is vooral in de tussenzone te merken aan de lintbebouwing langsheen de steenwegen of aan de vestiging van grotere koopoppervlakken. Gemeenten dicht bij een afrit van de autosnelweg (en met een aanbod van bouwkvavels) groeien in aantal huishoudens.
- Enkele plaatsen in het plattelandsgebied zonder goede verbinding behoren tot de periferie. Zij liggen wat verder af. Maar ook daar blijven zich gezinnen vestigen want de bouwgrond is er goedkoper. Vooral voor ouderen en gezinnen met één auto die én tweeverdiener zijn én voor kleine kinderen moeten zorgen, vormt het gebrek aan ontsluiting een uitdaging.

- Recent beginnen de openbaar vervoersknooppunten (treinstation, busstation) als aantrekker te fungeren. Helaas staat dat in schril contrast met het dagelijkse fileleed, vooral in het centrale deel van de provincie. Verkeerstellingen (2007) geven aan dat 19 van de 25 meest congestiegevoelige punten in het Vlaamse Gewest gelegen zijn in Vlaams-Brabant. Bijna 50 % van de 2,7 miljoen verliesuren op jaarbasis¹⁵ worden geleden in Vlaams-Brabant wat zowel milieu- als economische nadelen oplevert. Door haar strategische ligging en de hoge werkgelegenheidsgraad in de regio, kampt de provincie Vlaams-Brabant met grote mobiliteitsproblemen. Die hebben een impact op de mobiliteit voor heel Vlaanderen. Daarom vestigt de provincie Vlaams-Brabant, de POM en RESOC via de actie Vlot Vlaanderen aandacht op het belang van vlotte, veilige en multimodale mobiliteit. Niet alleen voor de eigen provincie, maar voor iedereen, voor een vlot Vlaanderen. De fiets voor korte verplaatsingen, openbaar vervoer als het kan en de auto als het moet. Dat is in een notendop het STOP-principe en een mogelijke oplossing voor de mobiliteitsknoop.

¹⁵ www.vlotvlaanderen.be

Deel 2 Missie en principes van het plattelandsbeleid in Vlaams-Brabant

1. Missie

“Met respect voor de streekidentiteit stelt Vlaams-Brabant zich tot doel middelen te verschaffen om de omgevingskwaliteit van het plattelandsgebied¹⁶ te verhogen en de leefbaarheid voor de bewoners en ondernemers te verbeteren.”

De provincie kan vanuit haar positie als regisseur van het gebiedsgericht plattelandsbeleid actoren (d.w.z. marktpartijen, coöperaties, sociale en sociaal-culturele vzw's, gemeenten en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden,...) helpen en ondersteunen in duurzame plattelandsontwikkeling.

Projectsubsidies zijn het belangrijkste middel. Om aanspraak te maken op deze subsidies moeten de indieners het reglement uit deel 4 volgen.

Gezien de beperktheid aan PDPO III-middelen¹⁷ is het aangewezen om strategische keuzes te maken bij het begin van de programmaperiode. Hierbij neemt de provincie zich voor niet alles vast te leggen, wetend dat het programma zes jaar duurt. Enige flexibiliteit laat toe om in de toekomst in te spelen op opportuniteiten.

- Voor de projecten die enkel passen binnen het PDPO III-kader wil Vlaams-Brabant benadrukken dat de meerwaarde van deze projecten moet liggen in de duurzame versterking van het plattelandsgebied met een geïntegreerde aanpak

2. Beleidsprincipes¹⁸

Samenwerking

Bij schaarste van middelen of complexiteit is samenwerking een voordeel, met netwerken waarbij verschillende stakeholders samen complexe beleidsproblemen kunnen oplossen. De provincie Vlaams-Brabant is voorstander van samenwerking tussen private en publieke partijen binnen de regels van de wet of een juridische werkvorm. Voor samenwerkingsverbanden zoals een Plaatselijke Groep is de procesvoering binnen de groep van kapitaal belang.

¹⁶ Het betreft het PDPO III 'plattelandsgebied' samen met het semi-ruraal gebied.

¹⁷ De publieke middelen waarover de provincie beschikt, zijn afkomstig van het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling, de Vlaamse overheid en de eigen provinciale begroting.

¹⁸ Ook te zien als procesdoelstellingen.

Participatie en bevordering van sociale samenhang

Participatie¹⁹ leidt tot gedragen beleid en dat maakt aanpassingen in de samenleving mogelijk. De samenleving op het platteland is niet ongevoelig voor de grote verschuivingen die deze wereld meemaakt²⁰: globalisering, migratie, vergrijzing, digitalisering, welvaartscreatie, specialisering,... Ze brengen zonder twijfel voordelen op, maar in hun zog toch ook nadelen zoals vervreemding en vereenzaming. Nadelen van deze grootschalige trends kunnen opgevangen worden door te streven naar meer sociale samenhang, hetzij in verenigingsverband, hetzij in publieksacties. Vlaams-Brabant wil dat het streven naar sociale samenhang deel uitmaakt van PDPO III - projecten. De inzet van communicatie, bv. een dorpskrant, en educatie (landbouw, voedsel, biodiversiteit, landschap...) zijn hierbij erg belangrijk.

Investeren in innovatie

Vlaams-Brabant onderschrijft het PDPO III - strategisch thema over innovatie:

“Investeren in innovatie en opleiding met het oog op een toekomstgerichte aanpak van zowel de individuele, bedrijfsgerichte als de meer algemeen maatschappelijke uitdagingen”.

Vlaams-Brabant hecht veel waarde aan projecten en acties die een hefboomwerking vertonen of een pioniersrol vervullen.

De provincie kan hierbij pro-actieve acties ondernemen zoals het organiseren van netwerkbijeenkomsten en creatieve werkateliers om innovatie aan te moedigen.

Verhogen van omgevingskwaliteit en landschapsintegratie

Vlaams-Brabant ziet in ontwikkelingsprocessen op het platteland de kans om de omgevingskwaliteit te verhogen. Hiermee wordt het samengaan van de gebruikswaarde, de belevingswaarde en de toekomstwaarde bedoeld²¹. Dit geldt voor zowel de bebouwde ruimte (dorp, huis) als voor de open ruimte. Voor de uitwerking van dit principe kan de provinciale Kwaliteitskamer een belangrijke rol spelen maar ook het advies bij het beplantingsplan voor boerderijen door de provinciale landschapsarchitect van de dienst Landbouw. De vernieuwde samenwerking van de provinciale diensten Leefmilieu en Cultuur met de regionale landschappen betreffende landschapsontwikkeling kan eveneens inspirerend werken²².

¹⁹ Hoewel de participatieladder al dateert van 1969, is het nu pas dat participatie tot de kern van het beleid behoort, mee mogelijk gemaakt door de vooruitgang in de sociale media. De meest doorgedreven participatie is het bewonersbudget waar men in Nederland al ervaring mee heeft (De Rynck & Dezeure, 2009).

²⁰ Bron: Omgevingsanalyse Socius – Idea consult (2013).

²¹ Begrippen uit de Nederlandse RO-praktijk cfr. Multiplex, het verhogen van de ruimtelijke kwaliteit.

²² Op 29 april 2014 ondertekende de provincie Vlaams-Brabant de nieuwe samenwerkings-overeenkomst met de 5 Vlaams-Brabantse Regionale Landschappen. Hiermee bekrachtigde de provincie Vlaams-Brabant, als eerste Vlaamse provincie, de samenwerking nieuwe stijl met de regionale landschappen. Met deze overeenkomst bevestigde de provincie een samenwerking die al sinds het ontstaan van de regionale landschappen aanwezig is.

Deel 3 Doelstellingen van het plattelandsbeleid in Vlaams-Brabant

1. Visie

Het plattellandsgebied in de provincie heeft duidelijk een eigen karakter en dynamiek. Daar waar het vroeger vooral (voedsel)productiegebied was, is het nu gekenmerkt door een sterke verwevenheid van functies. Wonen, werken en ontspannen gebeuren er naast elkaar. Deze verwevenheid bepaalt, samen met de natuur en het cultuurhistorisch erfgoed, sterk de eigenheid en de identiteit en daarmee ook de aantrekkelijkheid van het plattellandschap.

In onze samenleving manifesteren zich een aantal trends zoals de toenemende aandacht voor gezondheid, welzijn en ontspanning, behoefte aan veiligheid en zekerheid, de vraag naar kwaliteitsvol en veilig voedsel, de hang naar echtheid en authenticiteit, de behoefte aan een rustige, groene woonomgeving. Deze trends vragen dat het platteland belangrijke maatschappelijke behoeften vervult: voedsel duurzaam produceren, grondstoffen leveren zoals water, natuur en biodiversiteit beheren, duurzame vrijetijdsbesteding mogelijk maken, aan een sterke plattelandseconomie bouwen, meedoen aan klimaatadaptatieplannen en tot slot een kwaliteitsvolle woongelegenheden, zinvol werk en een gezond milieu aan de inwoners verzekeren. Voor vele van die behoeften is het platteland flankerend ten aanzien van de nabij gelegen (klein)stedelijke gebieden.

Deze visie vertaalt de provincie in vijf strategische doelstellingen voor de middellange termijn. Elke doelstelling bevat een korte inleiding met enkele operationele doelstellingen die tevens een relatie legt met de gebiedsgerichte maatregelen van PDPO III of andere programma's.

Hoe deze doelstellingen via subsidieprogramma's kunnen ingevuld worden wordt toegelicht in deel 4.

2. Doelstellingen

DS 1: Het bevorderen van de leefbaarheid en de duurzaamheid van dorpen.

Met een dorp kunnen de mensen zich identificeren²³. Een dorp combineert drie componenten: gebouwen, bewoners en voorzieningen. Om de leefbaarheid en de duurzaamheid te bevorderen is het aangewezen op deze aspecten te werken, zonder de samenhang te verliezen.

Vlaanderen voorziet een extra behoefte aan 330.000 woningen (waarvan ongeveer 50.000 in Vlaams-Brabant) binnen tien jaar bovenop de 2,7 miljoen bestaande woningen. Ongeveer 40 % zal op het platteland gerealiseerd worden bij ongewijzigd beleid. In de toekomst zullen dorpen dus groeien omdat er vraag naar bouwgrond is vanuit de bevolkingsevolutie (zie hoger) en de welvaart. Helaas tonen berekeningen ook aan dat de bouwgrondreserve nog voor méér dan 30 % in 'linten' ligt. In veel streken hinderen de bebouwde linten nu al de plattelandsbeleving naast andere economische minwaarden: aanleg nutsvoorzieningen, onveilige verkeerssituaties, ecologische versnippering,...

Tegen 2021 moeten nieuwbouwwoningen volledig energie neutraal (BEN) zijn. Een hoog aandeel woningen wordt bewoond door de eigenaar. Die kan natuurlijk op zijn eigen kosten een vernieuwing doorvoeren voor het verhogen van de energie-efficiëntie, en er bestaan subsidies om dit aan te moedigen. De kwaliteit van de woning hangt grotendeels samen met het bouwjaar. Vooral het oosten van het Hageland en het zuiden van het Pajottenland hebben een verouderd woonpatrimonium. Het Argusrapport (2013) geeft aan dat woningen van honderd jaar en ouder, of van slechte kwaliteit, moeilijk op een goed energetisch niveau kunnen worden gebracht.

De toenemende immigratie, en daarmee samenhangend de veranderende samenstelling van de bevolking, heeft een invloed op het sociaal weefsel. Het klassieke verenigingsleven op het platteland wordt geconfronteerd met een verminderde betrokkenheid van de dorpsbewoners en een verminderde voeling met het dorpsleven.

Sommige dorpen in de schaduw van de steden zijn slaapdorpen geworden. Rationalisering (kostenbeheersing) en schaalvergroting (centralisatie) zorgen ervoor dat de voorzieningen op het platteland verminderen. Zowel de openbare (scholen, telefoon, post, openbaar vervoer,...) als private (vakbonden, mutualiteit, dokters,...) en commerciële (buurtwinkels, horeca, wellness, cultuur,...) verdwijnen ondanks de inspanningen van de lokale besturen voor hun plaatselijke economie. Vooral voor de minder mobiele en vervoersafhankelijke bevolkingsgroepen (vrouwen zonder inkomen, jongeren, senioren, personen met een beperking,...) zijn de afnemende voorzieningen op het platteland een probleem (zie verder DS 3).

²³ Etymologisch betekent 'dorp' een hoopje huizen, herkenbaar van ver in het vlakke land. Een stad is complexer en grootser. Zie Habets et al (2004), Een dorp als daad.

Volgens een onderzoek (2012) kweekt één Belg op vijf groenten en/of fruit, d.i. meer dan een derde van wie een tuin heeft²⁴. De groeiende interesse voor duurzame consumptie in al zijn vormen doet dit aantal echter stijgen, zeker bij jonge gezinnen. En de recente financiële crisis doet de minder begoeden de stap zetten naar zelf gekweekt voedsel. Moestuinen hebben een ecologisch en economisch belang en gemeenschapstuinen spelen hierbij een niet te onderschatten rol. In dorpen, eerder in het semi-ruraal gebied, zowel als in steden komen ze voor. Naast verenigingen, wijkwerking en transitiebewegingen vertonen ook lokale overheden een grote belangstelling voor het fenomeen.

Volgende subdoelstellingen kunnen via Omgevingskwaliteit of via Leader of via Platteland Plus (in functie van de gekozen thema's) gerealiseerd worden.

DS 1.1 Het bewaken van de kwaliteit van dorpsontwikkeling

De stedenbouwkundige component vormt de basis voor een leefbaar en duurzaam dorp. Naast dorpskernversterking (speelweefsel, waterbeheer cf. klimaatadaptatie, collectief groen) moeten er ook goede manieren om in te breiden én uit te breiden worden gezocht. Het verder 'verlinten' is op termijn onhoudbaar. De publieke ruimte moet de ruggengraat vormen voor de leefbaarheid van het dorp. Hier 'ontmoeten' mensen elkaar. Kinderen spelen er en ouderen voelen er zich veilig. Voor de inrichting van de publieke ruimte op het platteland is o.a. het Team van de Vlaamse Bouwmeester²⁵ en de provinciale Kwaliteitskamer raadpleegbaar.

DS 1.2 Duurzaam bouwen en verbouwen promoten

Het woonpatrimonium moet een opwaardering krijgen naar de huidige (toekomstige) energienormen en moet méér levensloopbestendig worden of 'design for all'²⁶. Hiervoor bestaan er al verschillende (provinciale) programma's waar de gebiedsgerichte maatregelen kunnen bij aansluiten. Collectieve oplossingen hebben (schaal)voordelen en moeten sterker gepromoot en ondersteund worden. Ook woonvormen als samenhuizen of woningdelen dragen bij aan deze doelstelling. Ze verminderen immers het ruimteverbruik, versterken het lokale en sociale weefsel en dragen zo bij tot klimaatneutraliteit.

DS 1.3 Grotere functieloze gebouwen integreren

Waar grotere gebouwen in dorpen voorkomen die hun functie verloren zijn (kerken, instellingen, industriële panden, monumentale boerderijen,...) moet nagegaan worden of ze eventueel in aanmerking komen voor ombouw. Zij kunnen dienen als antwoord op de toenemende vraag naar woningen voor meerdere gezinnen (samenhuizen, woningdelen),

²⁴ Bron: Test Aankoop.

²⁵ Zij bemiddelen onder meer tussen de architect en de opdrachtgever over de kwaliteit van de publieke ruimte.

²⁶ Designforalleurope.org.

voor de lokalisatie van nieuwe (economische) activiteiten (kinderopvang²⁷, ouderenzorg²⁸, recreatiebedrijf,...) of voor de jeugdwerking. Vooral variatie in gebruik en dit op een originele en creatieve manier is een belangrijke hefboom.

DS 1.4 Eigentijdse ontmoetingsinfrastructuur ter beschikking stellen

De aanwezigheid van een goede ontmoetingsruimte is noodzakelijk voor de leefbaarheid van een dorpsgemeenschap. Vergaderingen, feesten, sociaal-culturele evenementen, jeugdbijeenkomsten, repetities,... moeten ook buiten het commerciële circuit kunnen plaatsvinden. De bestaande infrastructuur is, gezien de historiek, langzaam aan vervanging en opwaardering toe, cfr. het energieverbruik. De huidige verantwoordelijken, voornamelijk vrijwilligers, deinzen terug voor de investeringen. Veel dorpen dreigen dus hun “zaal” te verliezen.

Procesmatig kan de provincie de dorpsgemeenschappen helpen om een duurzame oplossing te zoeken²⁹. Een mogelijk perspectief is de gebouwen multifunctioneel in te richten waarbij sociale, publieke (bv. een postpunt) en commerciële behoeften worden gecombineerd. Afhankelijk van de ligging tot bijvoorbeeld de school of een zorginstelling is een gemeenschappelijk gebruik van lokalen ook aan te bevelen. Dorpshuizen, vooral bekend in Nederland, vormen een voorbeeld. De jongeren vormen een bijzondere belangengroep: voor hen is het belangrijk dat ze mekaar kunnen blijven ontmoeten in de lokaliteit van een kleine gemeenschap, zij vormen immers het toekomstig bindweefsel van een dorp.

DS 1.5 Verschraving van voorzieningen compenseren

Het verschraven van voorzieningen vormt vooral voor kwetsbare groepen een probleem. Andere bewoners zullen ofwel méér autokilometers rijden ofwel het gebrek compenseren met eigen middelen. Voor zowel de leefbaarheid als de duurzaamheid lijkt het aangewezen het dorp te ontwikkelen rekening houdende met die kwetsbare groepen zodat hun behoeften meetellen. Voor de financiering kan een samenwerking tussen privaat en publiek soelaas bieden, maar andere samenwerkingsvormen zoals coöperatie of VZW kunnen ook.

DS 1.6 Promoten van het gebruik van moestuinen en gemeenschapstuinen

Lokale overheden die de nood voelen om initiatieven i.v.m. lokale voedselstrategieën op te zetten, kunnen nu nog beroep doen op ondersteuning van Vlaanderen via een jaarlijkse projectoproep. Op termijn kan die ondersteuning ook met PDPO III-middelen. Naast de aanleg van volkstuinten voor individuele tuiniers kunnen gemeenten ook denken aan de

²⁷ De organisatie van kinderopvang komt toe aan ‘Kind en Gezin’. Zelfstandige ondernemers moeten hier rekening mee houden.

²⁸ Het investeringsvolume in de sector van de ouderenzorg neemt sterk toe. Nu 200 miljoen euro of 14 % van het totale volume. Bron: Trends 27 februari 2014.

²⁹ Vijf ruimtelijke modellen zijn bekend: 1) netwerkmodel, 2) openstellen infrastructuur, 3) gemeenschappelijke accommodatie samen inrichten, 4) campusmodel en 5) samen onder één dak. Bron: Socius.

aanleg van collectieve moestuinen en CSA³⁰ die naast productie vooral sociale effecten beogen. Vooral 'eigen gronden' (OCMW, gemeentelijk patrimonium) en ruimtes in parken en plantsoenen komen in aanmerking.

DS 2: Duurzame mobiliteit bevorderen in en buiten de dorpen.

Autogebruik is alomtegenwoordig. De milieudruk en de verkeersdrukke zijn navenant. De inrichting van plattelandswegen en een betere functietoekenning kunnen natuurlijk weinig inbrengen tegen het autoverkeer met fileleed, vooral in het semi-ruraal gebied. Er is een integrale aanpak nodig van ruimtelijke ordening, wegeninfrastructuur en bewustmaking/actievoering van de voorzieningen (onderwijs, zorginstelling, dagcentrum,...). Nieuwe woningen kunnen beter geïmplementeerd worden vlakbij een goed openbaar vervoer aanbod. Waarschijnlijk zal de drukvermindering eerder door toepassing van technologische middelen - om de invloed van de elektrische fiets in te schatten is het nog wat vroeg - en fiscale maatregelen komen dan van spontane gedragswijzigingen³¹. Indirect kan het creëren van werkgelegenheid in het plattelandsgedebied of combinaties van thuiswerk & verplaatsing naar gedecentraliseerde werkhubs wel iets betekenen. De voordelen zijn groot: minder milieudruk (fijn stof, CO₂,...), dalende energievraag³², meer beweging voor de inwoners.

Volgende subdoelstellingen, voor zover ze betrekking hebben op de uitbouw van een functioneel trage wegennet op het platteland, kunnen via Omgevingskwaliteit of via Leader of via Platteland Plus (in functie van de gekozen thema's) gerealiseerd worden.

DS 2.1 Dorpsontwikkeling met respect voor voetgangers en fietsers

Voetgangers en fietsers bepalen de norm voor de verkeersafwikkeling in het dorp. Hierdoor verhoogt de kans dat korte verplaatsingen (< 2 - 4 km) zonder verbruik van fossiele energie worden uitgevoerd. In het kader van het STOP principe (eerst stappen, dan trappen, gevolgd door openbaar vervoer en de auto (als het moet)) van Vlot Vlaanderen is het dan ook aangewezen om voldoende rekening te houden met de trage weggebruiker.'

DS 2.2 Een lokaal netwerk van trage wegen verbindt het dorp en het ommeland

Voor kleine recreatieve 'ommetjes' en functionele verplaatsingen (winkel, school, sport,...) is een netwerk van trage wegen nodig dat in verbinding staat met de omliggende open ruimte. Eventuele 'missing links' of betere routeaanduidingen kunnen ontwikkeld worden. PDPO III kan hier zeker aanvullend werken op het reeds in voege zijnde programma 'trage wegen' van de provincie Vlaams-Brabant.

³⁰ Community Supported Agriculture: de klanten zijn tegelijkertijd de aandeelhouders.

³¹ In concreto bekijkt een burger die werk zoekt of een woning een regionale markt. Daarbinnen is het hem op het eerste zicht gelijk waar hij zich vestigt.

³² Nu 20 % van het energetisch eindverbruik. Bron: Argus.

DS 3: Bestrijden van plattelandsarmoede

Armoede is een structureel onrecht. Onderzoek heeft uitgewezen dat armoede en sociale uitsluiting op het platteland niet verschillend zijn van die binnen de stedelijke context³³. De specifieke plattelandscontext onderscheidt zich wel en zorgt ervoor dat plattelandsgebieden méér of in een andere vorm met problemen worden geconfronteerd.

Armoede en sociale uitsluiting op het platteland hebben vaak een verborgen karakter. De armoedeproblemen zijn vaak moeilijker op te sporen omwille van diverse redenen zoals de ruimtelijke kleinschaligheid en het versnipperd karakter van de armoede alsook het groter schaamtegevoel rond financiële problemen.

Indicatoren zoals inkomen, inkomensongelijkheid, woningprijs, bouwgrondprijs, aandeel bevolking niet-Belg en werkloosheid laten duidelijk het verschil zien tussen de woongemeenten in het semi-ruraal gebied en de gemeenten van het plattelandsgebied. In de eerste staat de indicator altijd hoger behalve bij de werkloosheid waar het landelijk gebied lager scoort.

Bepaalde categorieën bewoners lopen een hoger risico op armoede:

- Alleenstaande en allochtone ouderen, vooral vervoersafhankelijke;
- Jongeren en kinderen met een bepaald scholingsprofiel of instellingverleden;
- Alleenstaande ouders en hun kinderen;
- Eenpersoonshuishoudens en één-wagengezinnen;
- Multiprobleemgezinnen;
- Landbouwers en zelfstandigen in moeilijkheden en hun kinderen (UNIZO stelt dat 1 op 6 van de zelfstandigen met armoede wordt geconfronteerd);
- Huurders in sociale huisvesting en 'noodkopers';
- Permanente campingbewoners (bekend in Vlaams-Brabant).

Omdat het platteland zich kenmerkt door een grotere afstand t.o.v. voorzieningen of een totaal gebrek eraan, zijn mobiliteitsproblemen dikwijls het belangrijkste struikelblok om de sociale rechten zoals werk en onderwijs toegankelijk te maken. Permanent verhuizen naar de stad is vaak niet mogelijk, in realiteit doet zich eerder het omgekeerde voor.

Volgende subdoelstellingen kunnen, voor zover ze betrekking hebben op landbouw gerelateerde sociaaleconomieprojecten, groene zorg en armoede in de landbouw- en plattelandsgemeenschap, via Omgevingskwaliteit of via Leader of via Platteland Plus (in

³³ Jan Vranken (2004) in het Jaarboek Armoede en Uitsluiting: "In België leeft ongeveer 12% van de bevolking onder de armoedegrens. Een kwart van de Belgen is al eens tijdelijk in de armoede beland. De generatiearmen vormen zo'n 1,5% van de bevolking. Ze komen gedurende hun hele leven vrijwel nooit boven de armoedegrens." Generatiearmoede is de meest hardnekkige vorm van armoede om te bestrijden omdat er een culturele component aan verbonden is.

functie van de gekozen thema's) gerealiseerd worden. De overige kunnen worden opgenomen door andere programma's en provinciale acties.

DS 3.1 Van armoedebestrijding een prioriteit maken

Dit is de letterlijke overname van een Europese prioriteit binnen het PDPO III: "de bevordering van sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling in plattelandsgebieden".

DS 3.2 Armoedebestrijding geïntegreerd aanpakken

Om armoede te bestrijden moet met verschillende beleidsdomeinen worden samengewerkt bv. wonen, werk, ouder- en kindercare,....

- In de landelijke gebieden is het moeilijker om beroep te doen op bv. arbeidsactivatie omdat er te weinig vacante jobs ter plaatse zijn of omdat de persoon in kwestie weinig mobiel is. Kunnen sociale economie projecten, vooral in de landbouw, daar gedeeltelijk een antwoord op bieden?
- Land- en tuinbouwers met financiële problemen vragen een heel aparte benadering. In dit PDPO is meer aandacht voor risicobeheer, maar het zal het aantal landbouwers in nood niet onmiddellijk doen dalen. Begeleiding van deze problematiek vraagt een gedegen kennis van de sector en van het sociaalrechtelijk stelsel (familiale bedrijven, faillissementswetgeving, overnames).
- Projecten voor lokale voedselvoorziening (moestuincomplexen, gemeenschaps-tuinen, CSA etc.) blijken ook voor minder begoeden aantrekkelijk (zie DS 1).
- De inbreng van vrijwilligers is eveneens cruciaal. Het sociaal-cultureel werk dat op het platteland nog sterk aanwezig is, kan een bijdrage leveren aan de oprichting van dorpsnetwerken, dorpsrestaurants, alternatieven voor individueel en collectief vervoer...
- Oplossingen gaan meestal in de richting van het verhogen van het aanbod aan de (kwetsbare) dorpsbewoners: outreachend werken³⁴, proactief handelen in OCMW's bv. tegen financiële onderbescherming, multifunctionele dorpshuizen, woningdelen,...Maar veel heeft ook te maken met de cultuur en psychologie van armoede: louter materiële tegemoetkomingen zijn ontoereikend als ze niet gepaard gaan met een goede begeleiding om de doelgroep in kwestie 'mee te krijgen'.

³⁴ Het hanteren van een werkmethode waarbij actief ingezet wordt op het leggen van contact met de doelgroep, het onderzoeken van de vragen en het motiveren en verwijzen van de doelgroep naar vormen van hulpverlening en/of maatschappelijke opvang.

DS 3.3 Groene zorg en sociale economie inzetten voor kwetsbare groepen

De opvang van mensen met een grote zorg nood op zorgboerderijen of sociale economieprojecten³⁵ kan in het plattelandsgebied binnen het lokaal sociaal beleid een welgekomen aanvulling zijn op het welzijnsaanbod.

DS 4: Beleving op het platteland valoriseren met respect voor de streekidentiteit

De belevingseconomie maakt furore, ook op het platteland. Een ondernemer die aan de slag wil gaan om bepaalde inkomsten te verwerven door het aanbieden van producten en diensten, merkt dat de markt van de 'belevenissen' sturend is. Een 'beleving' is iets wat een klant zich blijft herinneren omdat het een mix is tussen 'amusement', 'leren', 'esthetiek' en 'ontsnapping'³⁶. De meest volledige beleving heeft ze alle vier. Ondernemers op het platteland zien hierin kansen om een meerwaarde te creëren op basis van hun traditionele activiteiten bijvoorbeeld hun landbouwbedrijf. Naast produceren voor de 'anonieme' markt beginnen ze te produceren voor klanten die aan huis komen (korte keten). Er wordt uitleg verstrekt, bezoeken geregeld, arrangementen gemaakt met scholen en groepen. Sommigen ontwikkelen een volledig nieuw aanbod en zoeken een nichemarkt. Plattelandsbeleving zit in de lift.

Imago-onderzoeken betitelen het platteland overwegend als een arcadisch beeld. "Platteland betekent rust, ruimte en groen, met relatief kleine agrarische bedrijven, losjes verspreid in open landschap"³⁷. Dit heeft een sterk visueel en zintuiglijk karakter, maar ook een verschuiving van de (vroegere) waarden van nut, modernisering en kwantiteit, naar beleving, authenticiteit en kwaliteit. Deze specifieke waarden moeten leiden tot (nieuwe) functies die de plattelandseconomie kunnen versterken. Het is de vraag of dit overal kan worden gecombineerd met de leefbaarheid van agrarische ondernemers in een concurrerende markt³⁸.

Het (cultuurhistorisch) erfgoed vormt een belangrijk tegengewicht tegen vervlakking en standaardisering van het platteland. Erfgoed bepaalt mee het beeld, het karakter en de eigenheid van een streek of dorp. Denk aan het historisch en cultureel patrimonium³⁹ of materieel erfgoed (kunst, streekproducten,...) maar vooral aan het minder tastbare immaterieel erfgoed (volksverhalen, muziek, dialecten, bereidingswijzen van streekproducten,...). Door hun positief effect op de beleving, vormt erfgoed een belangrijke hefboom voor vrijetijdsbesteding en toerisme.

³⁵ De provincie heeft reeds een subsidiereglement voor sociale economie organisaties en arbeidzorginitiatieven.

³⁶ Bron: Pine & Gilmore (1999).

³⁷ Bron: Van der Ziel (2006)

³⁸ Zo botst bijvoorbeeld de vraag naar streekbeplanting voor de landschapsbezoeker met de vraag van de fruitkweker naar een kiemvrije omgeving voor de perenteelt. Voor de export van peren staat België op de derde plaats.

³⁹ In de Groene Gordel ligt het merendeel van dit erfgoed bv. 23 abdijen (Leuven: 5, Hageland: 2), historische gebouwen: 70 (Leuven: 64, Hageland:65) of kerken en kapellen: 78 (Leuven: 59, Hageland: 13). Bron: Strategisch plan Groene Gordel (2013).

Het landschap kleurt in sterke mate het karakter en de eigenheid van een gebied. Op het platteland vormen de landbouw, de natuur- en bosgebieden, het culturele erfgoed en de dorpen belangrijke dragers van dit landschap. Ze bepalen in grote mate in hun onderlinge verhouding en door hun intrinsieke kenmerken de belevingswaarde voor bewoner en bezoeker. Uit onderzoek blijkt dat Vlaams-Brabant ondanks de verstedelijking cultuurhistorisch waardevolle 'traditionele' landschappen op het platteland bezit (relictzones, ankerplaatsen).

De vrijetijdssector kan een belangrijke impuls geven aan de plattelandseconomie. Zeker in de nabijheid van de grote centra en zeker met het vooruitzicht van de vergrijzing. Naast een verhoogde vraag naar zorg kenmerkt deze leeftijdscategorie zich immers door een verlangen naar meer outdoor-activiteiten, meestal in groep en cultureel getint.

Wandelnetwerken, fietsknooppunten-netwerken en (digitale) ruitersmenroutes beginnen standaard te worden. Toeristische diensten melden een toenemend gebruik van deze toeristische infrastructuur in de provincie. Ze geven ook aan dat er tekorten zijn wat betreft jeugdlogies (voor groepen), rugzaktoeristen en faciliteiten voor zwerfwagens.

Nauw verbonden met erfgoed en toerisme zijn de streekproducten. De opmars van de artisanale bereiding of het product met een verhaal is niet te veronachtzamen. Veel van die producenten zijn rechtstreeks actief in het aan de man brengen van een stukje 'platteland'. De meerwaarde bij deze producten ligt in een combinatie van korte keten, nabijheid, terroir, beleving en een toegevoegde waarde voor de producent. Organisaties ondersteunen de promotie en zorgen voor logistieke hulp.

Volgende subdoelstellingen kunnen via Omgevingskwaliteit of via Leader of via Platteland Plus (in functie van de gekozen thema's) gerealiseerd worden, aangevuld met provinciale acties.

DS 4.1 Bevorderen van kwaliteitsvolle plattelandsbeleving

De provinciale werking i.v.m. landbouwverbreding, erfgoed, landschap, trage wegen, toerisme & recreatie en streekproducten genereren een kader waarmee plattelandsbeleving kan ontwikkelen. Vooral de kwaliteitsbevordering is aan de orde. Plattelandsbeleving is bij uitstek geïntegreerd en overstijgt de sector-benadering. Initiatieven op lokaal niveau kunnen aanvullend met PDPO III - middelen plattelandsbeleving ondersteunen. Hier lijkt samenwerking, zeker binnen de Leadergebieden, aangewezen.

DS 4.2 Coachen en adviseren van rurale ondernemers

Landbouwverbreding vraagt dat de ondernemer van alle markten thuis is: productie, verwerking, logistiek, verkoop, boekhouding, marketing, communicatie,... Wie zelf begint met de verkoop van hoeve en streekproducten, stapt in een korte keten-bedrijf (pluktuin, boerenmarkt...) of een dienst opzet (educatie, groene zorg, logies,...) heeft nood aan steun en advies. Geldelijke steun is te vinden bij het VLIF. Advies en begeleiding is mogelijk onder de gebiedsgerichte maatregelen van het PDPO III.

DS 4.3 Plattelandsbeleving baseren op de streekidentiteit

Erfgoed, landschap, gebruiken, verhalen, ...maken onderdeel uit van de streekidentiteit. 'Regional branding' is het proces om deze identiteit te vermarkten via belevingsprojecten. Elke streek is verschillend is en vraagt een aparte benadering. Een gebiedsgericht beleid zoals in de Leadergebieden is daarmee te onderbouwen.

DS 4.4 Ontwikkelen van toeristische infrastructuur op het platteland

Om toeristische activiteiten mogelijk te maken, moet het gebied worden ontsloten, ingericht en beheerd. Daarnaast is er de vraag naar vernieuwing van het toeristisch aanbod.

Een ondertussen gekende techniek van ontsluiting zijn de routenetwerken (wandelen, fietsen, paarden) waar nog groei is in voorzien.

Waarschijnlijk kan de belevingscomponent ook nog versterken door bijvoorbeeld bezoekerscentra in te richten of op het netwerk aangesloten bedrijven informatie en onthaal-activiteiten te laten uitvoeren.

Meer specifiek dient de toegankelijkheid van de infrastructuur te verhogen voor mensen met een beperking. Binnen de beleidslijn 'toerisme voor allen' valt er nog heel wat vooruitgang te boeken.

DS 5: Begeleiden van toekomstgerichte land- en tuinbouwbedrijven

Vlaams-Brabant beschikt over een goed landbouwareaal met zandbodems in het noorden tot vruchtbare leembodems in het zuiden. De grondprijs ligt hoog. Omwille van de duurzaamheid is het aangeraden om zorgzaam met de bodem om te springen. Hieraan verbonden is de strijd tegen de bodemerosie die vooral op hellende percelen met een fijne bodemstructuur voorkomt, dikwijls bij intense regenval⁴⁰.

Méér dan de helft van de amper 3.000 land- en tuinbouwbedrijven⁴¹ in de provincie heeft een bedrijfsleider ouder dan 55 jaar. Per jaar stoppen er ongeveer 220 bedrijven⁴².

Procentueel neemt het hobbyboeren, het tuinieren, de schapenliefhebberij en de paardenhouderij toe. In veel van deze verkoopsegmenten stijgt de omzet. Vooral de actieve landbouwer ervaart dit als verstedelingsdruk omdat de prijs van de landbouwgrond stijgt aangezien er nieuwe vragers zijn die per ha meer kunnen bieden. Een goede ruimtelijke ordening kan gedeeltelijk soelaas bieden maar de instroom van nieuwe 'kleine' boeren is niet te stoppen. Het productieareaal zal hierdoor verder versnipperen en de uitwisselbaarheid neemt af. De kans dat de grond terug naar de beroepslandbouw gaat is klein. Positief is evenwel dat in deze tussenruimtes de biodiversiteit meestal hoger is. Hier liggen kansen voor niet-beroepsboeren (of natuurverenigingen) om een aantrekkelijk landschap te creëren.

De toekomst van de landbouw zal in dit sterk verstedelijkt platteland heel erg beïnvloed worden door de veranderingsbereidheid van de landbouwsector zelf. Vorming, adviesverlening, coaching kunnen deze veranderingen mee faciliteren op voorwaarde natuurlijk dat er voldoende 'human potential' aanwezig is. Land- en tuinbouwers zijn plattelandsondernemers bij uitstek, hoewel de veranderingen op het vlak van economie en samenleving zich zeer sterk laten voelen. Naast hun primaire productie begint het gangbaar te worden een productietak 'diensten' uit te bouwen. Er kan ingezet worden op het verlenen van diensten bij het beheer van collectieve goederen (water, natuur, landschap) en het verlenen van diensten van algemeen nut (sneeuw ruimen, waterlopenbeheer...). De behoeften zullen in de toekomst alleen maar groeien. Zo is in landelijke gebieden de nazorg of het structureel onderhoud van landschapselementen een zware dobber.

Volgende subdoelstellingen kunnen, voor zover ze betrekking hebben op duurzame energie- en klimaatadaptatie en -mitigatie, landbouwverbreding, via Omgevingskwaliteit of via Leader of via Platteland Plus (in functie van de gekozen thema's) gerealiseerd worden. De overige kunnen worden opgenomen door andere programma's en provinciale acties.

⁴⁰ De Vlaamse overheid heeft erosiebestrijding als prioriteit geformuleerd. Alle bewerkte percelen hebben een risico-inschatting gekregen, zie de kaart op <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal>, waardoor er een bepaald beheer wordt aangegeven.

⁴¹ 2010: 3.402 bedrijven. 2012: 2.961 bedrijven. Bron: ADSEI gemeentelijke telling.

⁴² Als dit zo doorgaat, zijn er in het jaar 2025 nog 100 land- en tuinbouwbedrijven. Bron: ADSEI en eigen berekening.

DS 5.1 De strijd tegen bodemerosie coördineren

Tijdens het vorige programma participeerde de provincie in het project 'Bodembreed' waarvan de resultaten te gebruiken zijn voor deze doelstelling. Bijkomend beschikt de provincie over een subsidiereglement voor gemeenten en stelt ze erosiecoördinatoren ter beschikking. Het PDPO III heeft aandacht voor het behoud van de bodem via individuele beheersovereenkomsten. De Leadergebieden kunnen kiezen voor de strategische thema's 'Erosiebestrijding' en 'Bodem- en waterbeheer'.

DS 5.2 De instroom van nieuwe (jonge) landbouwers bevorderen

Het belang van verjonging en vernieuwing in deze provincie is zéér groot. Het ruimtelijk aandeel van de sector is immers zo aanzienlijk dat zowel de omgevingskwaliteit als de leefbaarheid onder druk komen als er niet genoeg 'handen' meer zijn. Het aantal bedrijven zal de volgende jaren zeker nog dalen en het aantal leegkomende boerderijen⁴³ zal navenant zijn.

Evenwel beloftevol is de opgang van wat gemakshalve 'stadslandbouw' heet. Het zijn bedrijven met meestal een eigen verkoopapparaat, die zich richten op de (nabije) stedelijke markt of een nichemarkt. Stadsnabije boeren kunnen toeristische, recreatieve, educatieve, zorgende of landschap beherende functies opnemen waaruit een arbeidsinkomen kan gehaald worden. Ondersteuning door afzetorganisaties of logistieke partners is aangewezen. Het toenemend aantal gecertificeerd-biologisch werkende bedrijven en het aantal CSA – bedrijven is betekenisvol (zie ook DS 1).

Gezamenlijke acties en projecten met stakeholders waarbij de provinciale dienst landbouw kan coördineren, zijn wenselijk.

DS 5.3 Landbouwverbreding maximaal kansen geven

Teeltdiversificatie bestaat (in de grote teelten minder) en is markt-gestuurd. Zo kunnen de klimatologische veranderingen in de toekomst andere teelten en teelttechnieken vereisen⁴⁴.

Ondernemers dienen te streven naar een hogere toegevoegde waarde om te blijven overleven. Een mogelijkheid is verbreden en/of diversifiëren van de activiteiten. Deze activiteiten kunnen binnen de agro-sector zelf blijven of zich richten naar andere sectoren, de agro-industrie of dienstverlening. De invulling van deze verbredings- en diversificatieactiviteiten kan lokaal zeer verschillend zijn. In de nabijheid van

⁴³ Vlaams-Brabant telt 2.686 hoevegebouwen, wat 11,4 % is van het Vlaamse totaal. Bron: ADSEI.

⁴⁴ Het recente VN-Klimaatrapport stelt dat de stijgende temperatuur zal leiden tot een voedselproductieverlies van 2 % over de komende 10 jaar. Voor de landbouwproductie op gematigde breedte geven de voorspellingen meer droge zomers en nattere winters. Inzaaidata kunnen verschuiven, eventueel andere teelten. Tegelijkertijd schuiven ook in het zuiden voorkomende parasieten en ziekteverwekkers op naar het noorden waardoor dierziektebestrijding en zorg voor de menselijke gezondheid in het vizier komt. Bron: Vanuytrecht (2013).

consumentenconcentraties is het opnemen van toeristische, recreatieve, educatieve en groene zorgfuncties belangrijk, alsook de productie en verwerking van hoeveproducten⁴⁵ (korte keten) en bv. wijnbouw. In bepaalde kwetsbare gebieden gaat er dan weer meer aandacht naar maatregelen om het landbouwgebruik beter af te stemmen op het fysisch systeem: erosiebestrijding, natuurlijke waterberging en behoud en herstel van landschappelijk en ecologisch waardevolle structuren en biodiversiteit (bijvoorbeeld het bijenplan).

Verbreiding gebeurt, maar is in verhouding ondermaats. Het huidige PDPO III heeft méér impact op de landbouw dan het vorige omwille van de verplichte 'agrarische focus'. Landbouwers, hun organisaties en de dienst landbouw zullen dus nauwer betrokken kunnen worden bij het opstellen en uitvoeren van projecten.

DS 6: Oprichten van minstens twee Plaatselijke Groepen (LEADER) in het plattelandsgebied.

Een Plaatselijke Groep (PG) is een Publiek-Private samenwerking. Hierin zitten de actieve plattelandsactoren samen met de lokale overheden van een plattelandsgebied. Zij stellen samen een gebiedsgerichte lokale ontwikkelingsstrategie (LOS) op en voeren die uit met de middelen van de PDPO III- gebiedsgerichte maatregel LEADER. In Leadergebieden zullen zelfs profit-organisaties en feitelijke verenigingen projecten kunnen uitvoeren.

Deze doelstelling wordt via Leader gerealiseerd.

Zie verder deel 4.

⁴⁵ Zie het strategisch plan korte keten.

Deel 4 Het platteland geprogrammeerd: kansen binnen het Europees Programma voor Plattelandsontwikkeling (2014 – 2020)

1. Inleiding

Europese fondsen zijn belangrijke hefboomen voor de uitvoering van het lokaal beleid, maar ze worden niet zomaar toegekend. Lokale projecten en acties dienen immers aan te sluiten bij de programma's die elke lidstaat op aanwijzen van Europa opmaakt. De maatregelen binnen deze programma's vormen de kapstokken waaraan deze projecten en acties kunnen opgehangen worden.

Het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) is het financieel instrument voor het 2^e pijlerbeleid van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU waaronder het plattelandsbeleid valt. Samen met de Europese Basisverordening voor Plattelandsontwikkeling en het Gemeenschappelijk Strategisch Kader ligt het aan de basis voor plattelandsontwikkeling in Vlaanderen.

De basisverordening bevat 6 prioriteiten voor plattelandsontwikkeling die elk bijdragen aan de doelstellingen van de Europa 2020 Strategie voor een slimme, duurzame en inclusieve groei. Deze prioriteiten worden onderverdeeld in sub-prioriteiten of 'focusgebieden'. M.b.t. de inhoudelijke actieradius van voorliggend plattelandsbeleidsplan focussen we in het bijzonder op:

Prioriteit 6: de bevordering van sociale inclusie, armoedebestrijding en economische ontwikkeling in plattelandsgebieden.

De versnippering van het Vlaams platteland vraagt om een specifiek gebiedsgericht beleidskader en een vlotte samenwerking tussen Vlaamse, provinciale, gemeentelijke overheden en lokale actoren om nauwgezet te kunnen inspelen op specifieke lokale kansen en noden. Voor deze gebiedsgerichte werking binnen PDPO III wordt in het bijzonder ingezet op 3 sporen:

- Projectoproepen voor de versterking van de **omgevingskwaliteit** en de vitaliteit op het platteland
- De **Leaderwerking** (incl. samenwerkingsprojecten met rurale en niet-rurale gebieden)
- Plattelandsontwikkeling door samenwerking met de stedelijke omgeving

⇒ De geografische scheiding binnen PDPO II tussen 'As 3' en Leader wordt in de nieuwe programmaperiode opgeheven. Projecten binnen de maatregel 'Omgevingskwaliteit' en Leader kunnen namelijk door het nieuwe programma in één en hetzelfde uitvoeringsgebied.

2. De PDPO III sporen onder de loep

De maatregel 'Versterken van omgevingskwaliteit en vitaliteit op het platteland' werd opgesplitst naar 2 maatregelen, de ene maatregel legt de nadruk op acties door investerings en de andere maatregel legt nadruk op acties door samenwerking.

Versterken omgevingskwaliteit en vitaliteit op het platteland door investeringen

Deze actie kent 5 deelthema's met voorbeelden:

- **Beleving op het platteland kansen geven met respect voor de streekidentiteit:**
 - Bevorderen toeristische activiteiten (oa fiets/wandel/ruiterroutes, bezoekerscentra/landbouwthematiek, interactieve tools);
 - Instandhouding/opwaardering landelijk erfgoed (oa cultuurhistorisch, immaterieel, natuurlijk, streekidentiteit, landschapsherstel);
 - Duurzame energie en klimaatadaptatie (oa waterretentie, creatie van overstromingsgebieden, vergisters);
 - ...
- **De open ruimte vrijwaren en ontwikkelen:**
 - Gebiedsgerichte oefening mbt economische activiteiten in leegstaande gebouwen op het platteland, uitmondend in:
 - Herbestemming van boerderijen;
 - Landschapsinpassing van een site na sloop;
 - ...
- **Aandacht voor kwetsbare groepen op het platteland:**
 - Investerings rond armoede in de landbouw- en plattelandsgemeenschap;
 - Armoede in de landbouw- en plattelandsgemeenschap;
 - ...
- **Leefbare dorpen:**
 - Lokale voedselstrategieën (oa volkstuinten, pluktuinen, CSA, ecologische moestuincomplexen, food hubs);
 - Herbestemming oude agrarische infrastructuur, bv. naar zorgfunctie;
 - Herbestemming semi-publiek dorpspatrimonium naar nieuwe gebruiksfuncties;
 - Bouwen/reoveren multifunctionele gebouwen rekening houdend met het multifunctioneel gebruik;
 - Dorpskernvernieuwing onder voorwaarde van participatief traject;
 - In/herinrichten ontmoetingsplaatsen lokale bevolking onder voorwaarde van participatief traject;
 - ...
- **Naar een functioneel wegennet op het platteland:**
 - Inrichting van plattelandswegen rekening houdende met de functietoekenning
 - Opmaak functietoekenningsplan landelijke wegen;
 - Visieontwikkeling/heropwaardering trage wegen gekoppeld aan een realisatie;
 - ...

Voorwaarden:

- Vnl. investeringen (behalve gebiedsgerichte oefening/opmaak functietoekenningsplannen/ visieontwikkeling rond trage wegen);
- Bij goedkeuring max. 65 % overheidssteun en niet combineerbaar met andere Europese of Vlaamse steun uitgezonderd de middelen van het Plattelandsfonds;
- Het project kan pas worden goedgekeurd als bij goedkeuring de reeds gekende vergunningen aangevraagd zijn. De toegekende subsidie wordt pas uitbetaald nadat alle vergunningen rond zijn (en bewijs daartoe wordt voorgelegd)
- Uitvoering: enkel binnen donkergroene gemeenten (tenzij locatie uitvoering over verschillende aangrenzende gemeenten loopt) (cf. kaart)
- Geen financiering van zuivere studies (tenzij gebiedsgerichte oefening/opmaak functietoekenningsplannen en visieontwikkeling rond trage wegen)
- Minimum continuïteit van de investering: 5 jaar na laatste uitbetaling
- Opstart binnen 3 maanden na goedkeuring
- Communicatieverplichting
- Wet op de overheidsopdrachten

Volgende begunstigten kunnen indienen onder deze actie:

- Gemeenten, gemeentelijke verzelfstandigde agentschappen, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, OCMW's en verzelfstandigde agentschappen van het OCMW;
- Provincies⁴⁶ en provinciale verzelfstandigde agentschappen;
- Verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's);
- Stichtingen;
- Publiekrechtelijke rechtspersonen (met uitzondering van de Vlaamse Gemeenschap, het Vlaamse Gewest en de verzelfstandigde agentschappen van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest)

Versterken omgevingskwaliteit en vitaliteit op het platteland door samenwerking

8 soorten van samenwerkingsverbanden vallen hieronder:

- Proefprojecten⁴⁷:
 - Milieu/biodiversiteit;
 - Klimaat (duurzame energie en klimaatadaptatie);
 - Armoede in de landbouw- en plattelandsgemeenschap;
 - Landbouw gerelateerde sociaal economieprojecten;
 - Toeristische proefprojecten met landbouwlink;

⁴⁶ Max. 5% van de middelen die gedurende de volledige periode voorzien zijn, kunnen toegewezen worden aan de provincie.

⁴⁷ Proefprojecten moeten experimenteel zijn en de resultaten ervan moeten worden verspreid. Voor proefprojecten m.b.t. de korte toeleveringsketen: max. één intermediair tussen landbouwer en consument. Voor proefprojecten over lokale markten: productie en afzet binnen een straal van 50 km.

- Samenwerking tussen kleinschalige marktdeelnemers rond voorzieningen, hulpbronnen en plattelands-toerisme:
 - Kwalitatief onthaal, communicatie en samenwerking in een streek met aandacht voor het educatieve (miv landbouw-thematiek) rond het verhaal van de streek;
 - Ondersteunen van kleinschalige toeristisch recreatieve structuren in plattelandsgebieden door promotie, begeleiding en kwaliteitsbewaking;
 - Ondersteuning activiteiten zorgtoerisme;
 - Begeleiding van landbouwers die bedrijfsbezoeken organiseren;
 - ...
- Bovenstaande projecten worden enkel uitgevoerd door kleine micro-ondernemingen.

- Samenwerking ikv toeleveringsketen, afzet, markten⁴⁸:
 - Hoeve- en streekproducten, landbouwverbreding;
 - Upgrade van boerenmarkten;
 - Opzetten ondernemersnetwerken ikv gezamenlijke distributie;
 - Kloof maatschappij landbouwer verkleinen;
 - Opstart digitaal platform;
 - Stimuleren en versterken van de verwerking van hoeve- en streekproducten;
 - Afzet bevorderende acties (promotie en publiciteit);
 - Projecten rond voedseloverschotten van lokaal en op het platteland geproduceerd voedsel;
 - ...

- Gezamenlijke acties mbt klimaatmitigatie, adaptatie, milieuprojecten (efficiënt waterbeheer, hernieuwbare energiebronnen, instandhouding landbouwlandschap):
 - Milieuprojecten rond agrobiodiversiteit;
 - Landschapsherstel uitvoeren door landbouwers;
 - Landschapsintegratie van land- en tuinbouwinfrastructuur en paardenhouderijen (evt erfbeplantingsacties);
 - Projecten rond lokale energiecoöperaties, biomassastromen uit landschapsbeheer, sensibilisatie rond energieverbruik en isolatie, energiescans/snoeiers, energielandschappen;
 - Begeleiding van energieproducenten op het platteland;
 - Draagvlak/betrokkenheid en participatie vergroten rond klimaat gerelateerde problemen via communicatiecampagnes, groepsaankopen;
 - Adaptief faunabeheer/exotenbestrijding;
 - Loket onderhoud buitengebied;
 - ...

⁴⁸ Volgende voorwaarden moeten vervuld zijn: voor korte toeleveringsketen: max. één intermediair tussen landbouwer en consument. Voor lokale markten: productie en afzet binnen een straal van 50 km.

- Samenwerking toeleveringsketen biomassa (mbt voeding, energieproductie, industriële processen):
 - Opmaak beheerplan kleine landschapselementen voor een gemeente ism lokale landbouwers, drogen/vergistten van houtsnippers KLE voor verwarming overheidsgebouwen, verkoop van pellets;
 - Projecten om lokaal en regionaal biomassastromen uit landschapsbeheer te valoriseren (evt gekoppeld aan energieproducten);
 - ...

- Diversificatie landbouwactiviteiten (oa naar gezondheidszorg, sociale integratie, gemeenschapslandbouw, onderricht milieu/voedsel):
 - Ondersteuning landbouw gerelateerde sociaal economie projecten;
 - Groene zorg;
 - CSA (Community Supported Agriculture) of landbouw gedragen door de gemeenschap;
 - Diversificatie landbouwactiviteiten naar welzijnszorg, sociale integratie, voorlichting/informatie over milieu en voedsel;
 - ...

➤ Deze projecten kunnen eventueel ook uitgevoerd worden door micro-ondernemingen.

- Samenwerkingsprojecten rond erfgoed (bv gebiedsgerichte/geïntegreerde aanpak van landschapsonderhoud en –herstel): de nadruk ligt hier voornamelijk op levend en immaterieel erfgoed;

- Samenwerkingsprojecten rond armoede (oa mbt huisvesting, basisvoorzieningen, gezonde voeding, tewerkstelling, verenigingsleven);

Voorwaarden:

- Samenwerking is verplicht via samenwerkingsovereenkomst, er kunnen 2 vormen van samenwerking zijn:
 - Promotor met minimaal één copromotor
 - Promotor met minimaal één partner
- Bij goedkeuring 65 % overheidssteun en niet combineerbaar met andere Europese of Vlaamse steun, uitgezonderd met middelen van het Plattelandsfonds;
- Uitvoering: zowel in licht- als in donkergroene gemeenten (cf. kaart)
- Geen financiering van zuivere studies;
- Voor korte toeleveringsketen: max. één intermediair tussen landbouwer en consument;
- Voor lokale markten: productie en afzet binnen een straal van 50 km;
- Samenwerkingsovereenkomst is getekend binnen de 3 maanden na goedkeuring;
- Project start op binnen de 3 maanden na goedkeuring;
- Communicatieverplichting;
- Wet op de overheidsopdrachten;

Volgende begunstigten kunnen indienen onder deze actie (met uitzondering van deelthema 2):

- Gemeenten, gemeentelijke verzelfstandigde agentschappen, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, OCMW's en verzelfstandigde agentschappen van het OCMW;
- Provincies⁴⁹ en provinciale verzelfstandigde agentschappen;
- Verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's);
- Stichtingen;
- Publiekrechtelijke rechtspersonen (met uitzondering van de Vlaamse Gemeenschap, het Vlaamse Gewest en de verzelfstandigde agentschappen van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest).

Voor het deelthema 2 (samenwerking tussen kleinschalige marktdeelnemers) kunnen uitsluitend kleine micro-ondernemingen samenwerkingsprojecten indienen. Voor het deelthema 6 (diversificatie landbouwactiviteiten) kunnen aanvullend ook kleine micro-ondernemingen⁵⁰ samenwerkingsprojecten indienen rond bepaalde types van landbouwactiviteiten.

LEADER

Op Europees niveau ontstond begin jaren '90 LEADER als een vernieuwende methode om aan plattelandsbeleid te doen. Het spoor **LEADER-werking**⁵¹ heeft tot doelstelling plattelandsactoren te verenigen en helpen na te denken over de plattelandsopportuniteiten van hun gebied en dit via de Leader-methodiek van bottom-up samenwerking. Gebieden komen in aanmerking als Leader-gebied indien ze voldoen aan volgende criteria:

- Ruraal zijn op gebiedsniveau: max. 350 inw./km² of een bebouwde oppervlakte van minder dan 15%;
- Geografisch en bestuurlijk coherent zijn;
- Vanuit fysisch, economisch en sociaal oogpunt een geheel vormen;
- Beschikken over een adequate kritische massa in termen van menselijke, financiële en economische hulpbronnen;
- Minstens 3 gemeenten, waarvan minstens 1 gemeente behoort tot het plattelandsgebied in Vlaanderen;
- De gebiedsgrenzen vallen samen met de gemeentegrenzen;
- Max. 240.000 inwoners omvatten. Per provincie ligt de bovengrens op 540.000 inwoners voor de som van de respectievelijke Leader-gebieden.

⁴⁹ max. 5% van de middelen die gedurende de volledige periode voorzien zijn, kunnen toegewezen worden aan de provincie.

⁵⁰ Een micro-onderneming is een onderneming waar minder dan 10 personen werkzaam zijn en waarvan de jaaromzet of het jaarlijks balanstotaal 2 miljoen euro niet overschrijdt. Een onderneming wordt beschouwd als iedere eenheid, ongeacht haar rechtsvorm, die een economische activiteit uitvoert. Natuurlijke personen zonder rechtsvorm komen niet in aanmerking als micro-onderneming.

⁵¹ Leader bestaat de facto uit 4 maatregelen: opmaak lokale ontwikkelingsstrategie, uitvoering lokale ontwikkelingsstrategie, samenwerkingsprojecten, werking plaatselijke groepen.

De afgebakende Leadergebieden kunnen rond 3 thema's⁵² werken, te kiezen uit onderstaande lijst:

- Erosiebestrijding;
- Bodem- en waterbeheer;
- Duurzame energie en klimaatadaptatie;
- Werken aan biodiversiteit op het Vlaamse platteland;
- Duurzaam bosbeheer;
- Lokale voedselstrategieën en streekproducten;
- Landbouw- en natuureducatie;
- Kennisoverdracht en innovatie in de reguliere en/of biologische land-, tuin- en bosbouwsector;
- Stimuleren van startende en jonge rurale ondernemers;
- Armoede en kwetsbaarheid in de landbouw- en plattelandsgemeenschap;
- Leefbare dorpen;
- Opwaardering en/of herbestemming van agrarisch ruraal erfgoed;
- De open ruimte vrijwaren en ontwikkelen;
- Profilering en promotie van de streekidentiteit (met inbegrip van toerisme en recreatie);
- Uitbouw van een functioneel wegennet op het platteland.

Bij de uitwerking van deze thema's mag de agrarische focus niet uit het oog verloren worden. Een Leadergebied kan niet inzetten op dorpskernvernieuwing en investeringen in erfgoed binnen de dorpskern. Alle acties moeten ook passen binnen het provinciaal plattelandsbeleidsplan.

Naast de klassieke Leaderprojecten voorziet het PDPO III programma eveneens de mogelijkheid om samen te werken tussen Leadergebieden onderling.

Inmiddels heeft Vlaams-Brabant twee goedgekeurde leadergebieden: Leader Pajottenland en Leader Hageland.

Leader Pajottenland werkt rond volgende thema's:

- Duurzame energie en klimaatadaptatie;
- Leefbare dorpen;
- Profilering en promotie van de streekidentiteit (met inbegrip van toerisme en recreatie);

⁵² Deze thema's kunnen nog herzien worden tijdens de programmaperiode onder voorbehoud van goedkeuring door het Provinciaal Managementcomité en enkel in volgende gevallen: gebrek aan te weinig kwaliteitsvolle projectvoorstellen bij één of meerdere geselecteerde thema's of ontstaan van alternatieve financieringsbronnen bij één of meerdere gekozen thema's.

Leader Hageland werkt rond volgende thema's:

- Armoede en kwetsbaarheid in de landbouw- en plattelandsgemeenschap;
- Leefbare dorpen;
- Profilering en promotie van de streekidentiteit (met inbegrip van toerisme en recreatie);

Het derde spoor '**Plattelandontwikkeling door samenwerking met de stedelijke omgeving**' creëert de mogelijkheid tot samenwerking voor de thema's: lokale voedselvoorzieningen en hernieuwbare energie. De provincie Vlaams-Brabant zal hier echter niet apart op inzetten, maar het werkingsbudget toevoegen aan het spoor Omgevingskwaliteit.

3. Het Vlaams platteland in kaart gebracht

In het kader van PDPO III wordt het plattlandsgebied in Vlaanderen afgebakend als de groep van Vlaamse rurale gemeenten (cf. donkergroen op de kaart). Een rurale gemeente heeft een bevolkingsdichtheid lager dan 350 inw./km² of een bebouwde oppervlakte van lager dan 15%⁵³. Gezien de sterke verweving van stad en platteland in Vlaanderen en de problematiek van de verstedelijking van minder rurale gemeenten is het opportuun dat PDPO III in Vlaanderen voorwaarden biedt voor acties buiten het afgebakende plattlandsgebied die de stad-platteland-relaties ten goede komen en de integratie van het plattelandsthema in andere EU-fondsen stimuleert.

Donkergroene gemeenten komen in aanmerking voor de projecten die worden ingediend onder de maatregel omgevingskwaliteit door investeringen, tenzij de locatie van uitvoering over verschillende aangrenzende gemeenten loopt, dan moet min. één aangrenzende gemeente in het plattlandsgebied liggen.

De maatregel "Omgevingskwaliteit door samenwerking" kan uitgevoerd worden in de donkergroene en lichtgroene gemeenten.

⁵³ Bron: ADSEI-gegevens 2011/2012.

4. Programmawerking

Bij de uitvoering van het PDPO III programma speelt de provincie een belangrijke rol. Als regisseur van het buitengebied geeft ze, in samenwerking met Vlaanderen en de beheersdienst (VLM), de lokale actoren en andere besturen concreet gestalte aan een gebiedsgericht plattelandsbeleid.

Voor projecten die vallen onder het spoor 'Omgevingskwaliteit'⁵⁴

Per provincie wordt er een Provinciaal Managementcomité (PMC) voorzien dat een bestuurlijke samenstelling kent, de projectoproepen lanceert en de plattelandsprojecten goedkeurt. Dit PMC wordt ondersteund door een Technische Werkgroep (TW) dat ambtelijk advies verleent. De dagelijkse opvolging en coördinatie van de plattelandswerking is de taak van de provinciale plattelandscoördinator.

De projecten worden uitgevoerd in het plattelandsgebied en het plattelandsgebied met verstedelijkingsdruk. Projectoproepen dienen te passen binnen het provinciaal plattelandsbeleidsplan en één van de maatregelen van 'Omgevingskwaliteit'. Goedgekeurde projecten ontvangen max. 65% subsidie. Deze subsidie is samengesteld uit Europese, Vlaamse en provinciale cofinanciering. Enkel project gerelateerde kosten komen in aanmerking. De selectiecriteria worden uitgebreid gecommuniceerd bij de lancering van een projectoproep⁵⁵.

Voor projecten die vallen onder het spoor LEADER-werking⁵⁶

Elk afgebakend Leadergebied is samengesteld uit een Plaatselijke Groep (PG) die op een evenwichtige manier is samengesteld uit de gemeentebesturen van het gebied en de socio-economische partners, middenveld en verenigingen. Op het niveau van de besluitvorming moet de private sector minstens 50% van het plaatselijke partnerschap uitmaken. Het is deze Plaatselijke Groep die een Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) voorbereidt⁵⁷ en uitvoert, na goedkeuring door het Provinciaal Managementcomité. Deze gebiedsgebonden ontwikkelingsstrategie dient een stimulans en meerwaarde voor het betrokken gebied aan te tonen. De strategie moet o.a.:

- Gedifferentieerd en gebiedsspecifiek zijn;
- Participatief en bottom-up tot stand komen;
- Rekening houden met specifieke doelgroepen;

⁵⁴ Cfr. PDPO III sporen onder de loep.

⁵⁵ Enkele voorbeelden: conformiteit met het provinciaal plattelandsbeleidsplan en de maatregel 'Omgevingskwaliteit', link met landbouw, link met duurzame economische bosbouw, motivering plattelandsproject, samenwerking, werkgelegenheid, haalbaarheid, continuïteit, innovativiteit, duurzaamheid, prijs/kwaliteit, participatie inwoners, advies kwaliteitskamer voor infrastructuurwerken, identiteit versterkend, realistische indicatoren, geïntegreerd karakter etc.

⁵⁶ Cfr. PDPO III sporen onder de loep.

⁵⁷ De lokale ontwikkelingsstrategie wordt ingediend bij de provincie 6 tot 7 maanden na het lanceren van de oproep. Uiterlijk 2 maanden na de uiterste indieningsdatum voor lokale ontwikkelingsstrategieën wordt de beslissing over al dan niet goedkeuring bekend gemaakt aan de kandidaat Plaatselijke Groep. De eerste selectieperiode wordt ten laatste op 1 maart 2015 voltooid.

- Economisch levensvatbaar zijn en een duurzaam karakter hebben;
- Innovatief zijn;
- Samenwerking met andere plattelandsgebieden vooropstellen.

De strategie zelf is onlosmakelijk gekoppeld aan de afbakeningscriteria en de samenstelling van de Plaatselijke Groep.

Samenwerking met andere Leadergebieden kan zowel interterritoriaal⁵⁸ als transnationaal⁵⁹. De oproep hiertoe wordt ten vroegste 1 jaar na de selectie van de Leadergebieden georganiseerd door de beheersdienst en blijft lopen zolang er samenwerkingsbudget bij de Leadergroepen aanwezig is⁶⁰. De ingediende samenwerkingsprojecten worden beoordeeld door een Vlaamse Technische Werkgroep en het bevoegd Provinciaal Managementcomité. De uiteindelijke goed/afkeuring ligt bij de Vlaamse Minister voor Plattelandsbeleid⁶¹.

Voor projecten die vallen onder het spoor 'Platteland PLUS'

Platteland PLUS is een extra financieringsspoor van de Vlaamse minister bevoegd voor plattelandsbeleid en de provincie, aanvullend op PDPO III. De provincie kan kiezen tussen cofinanciering van gebiedsgerichte projecten waarbij promotoren projecten kunnen indienen in het kader van door Vlaanderen reeds goedgekeurde gebiedsgerichte projecten zoals de Merode en de Vlaamse Rand rond Brussel of een open oproep rond een specifiek thema, aanvullend aan de thema's van Omgevingskwaliteit/Leader en vnl. m.b.t. de subdoelstellingen uit het plattelandsbeleidsplan (cf. deel 3) die niet via PDPO-middelen kunnen gerealiseerd worden. Ook het operationeel programma voor de Demervallei verdient de nodige aandacht. Goedkeuring van deze Platteland PLUS projecten gebeurt door de provincie, de beheersdienst (VLM) en de vertegenwoordigers van de Vlaamse Ministers.. De uitvoering van Platteland PLUS zal administratief beheersbaar blijven, het maximum cofinancieringspercentage bedraagt 65% (analoog aan PDPO III).

M.b.t. andere fondsen

Voor initiatieven buiten de PDPO III scope, hetzij inhoudelijk, hetzij geografisch kunnen kansen gezocht worden in andere financieringsbronnen zoals het Plattelandsfonds (50 plattelandsgemeenten), het Stedenfonds (13 centrumsteden), de stadvernieuwingsprojecten (een ruimere groep steden dan de 13 centrumsteden), het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), het Europees Sociaal Fonds (ESF), landinrichtingsprojecten en gebiedsgerichte projecten van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) alsook provinciale initiatieven m.b.t. plattelandsontwikkeling.

⁵⁸ Tussen Leadergebieden binnen eenzelfde lidstaat.

⁵⁹ Tussen gebieden van verschillende staten binnen en buiten de Europese Unie.

⁶⁰ Elke Plaatselijke Groep krijgt een gelijk budget voor samenwerking toegewezen. PG's zijn niet verplicht om aan samenwerking te doen. Indien er geen samenwerkingsprojecten worden uitgevoerd kan het budget aangewend worden voor de uitvoering van de courante Leaderprojecten.

⁶¹ De laatste selectie zal gebeuren uiterlijk op 31 december 2020.

Bronnen en referentieteksten

Bronnen

Argusrapport (2013). *Samen zorgen voor de energie van morgen, naar een duurzaam energiesysteem in 2050*, Discussiebasis voor het Argusforum op 26/9/13.

Danckaert S., Cazaux G., Bas L. & Van Gijsegem D. (2010) *Landbouw in een groen en dynamisch stedengewest*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

Danckaert Sylvie (2013). *Bestemming en gebruik van landbouwgrond*, Departement Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel.

De Rynck Filip & Karolien Dezeure (2009). *Burgerparticipatie in Vlaamse steden*, Vandenbroele, Brugge.

Devisch Oswald, An Dreesen, An Jamers & Patrick De Grootte (2009). *Dorpsverschr(aling in kleine landelijke dorpen in Vlaanderen*, In de Sociale Staat van Vlaanderen, Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Dhaene Lieve & Luc Vints (2001). *Geuren en kleuren. Een sociale en economische geschiedenis van Vlaams-Brabant 19de en 20ste eeuw*, Peeters, Leuven, 399.

Dienst diversiteit en gelijke kansen (2012). *Oog voor een goed beleid*. Concrete tips en haalbare praktijkvoorbeelden van Vlaams-Brabantse steden en gemeenten, Provincie Vlaams-Brabant, Leuven. www.vlaamsbrabant.be/gelijkekansen

Dienst Europa (2011). *Vlaams-Brabant heeft oog voor het platteland*, Provincie Vlaams-Brabant, Leuven.

Eline Vanuytrecht (2013). *Crops responses to climate change*, PhD Dissertation KU Leuven.

Fosselle Sylvie (2014). *Alternatieve financieringssystemen voor het platteland*, Interreg project Rural Alliances, VLM, Brussel.

Fresco Louise O. (2012). *Hamburgers in het paradijs, voedsel in tijden van schaarste en overvloed*, Bert Bakker, Amsterdam, 539..

Habets Ad, Titia Hajonides, Sandra Schuit, Rik Herngreen (2004). *Dorp als daad*, bouwstenen voor de dorpen van het oosten, Larenstein, Arnhem.

INAGRO (2013). *Landbouw in de stad(srand)*, brochure.

Joachim Declerck (2012). *Ambition of the Territory*, inzending voor de Biënnale in Venetië en tentoonstelling in deSingel, Antwerpen.

Jones Peter Tom & Vicky De Meyere (2009). *Terra Reversa*, De transitie naar rechtvaardige duurzaamheid, EPO, Berchem, 359.

Kesteloot Christian (2009). *Achterstelling op het Vlaamse platteland*, Ruimte & Maatschappij 1 (1), 3-26.

Lousbergh Bram, Filip De Maesschalck & Tine de Rijck (2013). *Dossier kinderen en jongeren in Vlaams-Brabant 2013*, Provincie Vlaams-Brabant, Leuven.

Maertens Gwendolyn & Isabelle Nauwelaers (2014). *Tuinieren in de stad, gezond en gezellig*. Onderzoek in *Testaankoop* 585, 12 – 17.

Mouffe Chantal (2014). *Agonistics. Thinking the World Politically*, Verso, 224.

Pine II B. Joseph & James H. Gilmore (1999). *De beleveniseconomie*, Academic service, Schoonhoven, 319.

Segers et al (2013). *Handboek ruimtelijke kwaliteit/het SPINDUS project*, ASP, Brussel, 311.

Steunpunt sociale planning (2007). *Dossier Ouderen in Vlaams-Brabant*, Provincie Vlaams-Brabant, Leuven.

Van der Ziel Tjirk (2006). *Leven zonder drukte; Wat stedelingen waarderen in het platteland*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, 80.

Willems, P. & Lodewijckx, E. (red.) (2011), *SVR-projecties van de bevolking en de huishoudens voor Vlaamse steden en gemeenten, 2009-2030*, SVR-Studie 2011/2

Tabel basisgegevens (Bron:ADSEI)

Type	aantal inw. (2014)	bvdh	groei 06 – 14 (abs)	groei rel
D.groen	186.320	218	8.826	4,97 %
L.groen	821.998	672,5	46.065	5,9 %
Rood	97.996	1.730	7.290	8 %
totaal	1.106.314		62.181	

Type	Oppervlakte (2011) (ha)	Niet-beb (2011) (ha)	Niet-beb (2003) (ha)	OCG12 (ha)	Bedr12
D.groen	82.731	69.647	70.451	46.228	1.543
L.groen	122.220	81.462	83.558	37.943	1.371
Rood	5.663	2.579	2.750	1.604	47
totaal	210.614	153.688	156.760	85.776	2.961

Referentieteksten

- Verordening (EU) Nr. 1305/2013 van het Europees parlement en de Raad van 17 december 2013 inzake steun voor plattelandontwikkeling uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandontwikkeling (ELFPO) en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1698/2005 van de Raad, PB EU 20.12.2013 L 347/487 - 548.
- Ter voorbereiding van het PDPO III stelde Vlaanderen een omgevingsanalyse, een SWOT-oefening en een nodenanalyse op. Hieraan werkten verschillende actoren mee o.a. de provincies.

- Vlaamse overheid, Beleidsdomein Landbouw & Visserij (2011). Strategisch plan korte keten.
- Vlaams ministerie van landbouw en plattelandsbeleid (2013). Strategische thema's PDPO III.
- Vlaamse Landmaatschappij (2013). Vlaams plattelandsbeleidsplan – Actieprogramma 2013 – 2015.
- Vlaamse overheid, Beleidsdomein Landbouw & Visserij (2014). Vlaams Programmadoocument voor Plattelandsontwikkeling 2014 – 2020 (PDPO III).
- Vlaamse overheid, Beleidsdomein natuur. Natura 2000 en instandhoudingsdoelstellingen.
- Vlaamse overheid, Beleidsdomein erfgoed. Erfgoedlandschappen.
- Vlaams-Brabant – Dienst ruimtelijke ordening (2004). Ruimtelijk structuurplan Vlaams-Brabant.
- Vlaams-Brabant – Dienst Europese zaken (2007). Plattelandsbeleidsplan provincie Vlaams 2007 – 2013.
- Vlaams-Brabant – Dienst welzijn en gezondheid (2007). Dossier ouderen.
- Vlaams-Brabant – Dienst welzijn en gezondheid (2009). Investeren in welzijn.
- Vlaams-Brabant – Dienst Europa (2011). Vlaams-Brabant heeft oog voor het platteland.
- Vlaams-Brabant – Dienst economie. Subsidiereglementen ter versterking van de handelskernen, professionalisering sociale economie, arbeidszorginitiatieven, streekproductenwerking.
- Vlaams-Brabant – Dienst diversiteit en gelijke kansen (2012). Brochure “Oog voor een goed beleid”.
- Vlaams-Brabant – Dienst welzijn en gezondheid (2013). Dossier kinderen en jongeren.
- Vlaams-Brabant – Provinciaal beleidsplan trage wegen 2014 – 2019.
- Vlaams-Brabant – Dienst land- en tuinbouw (2013). Actieplan en doelstellingenboom.
- Vlaams-Brabant – Dienst cultuur (2013). Provinciale ondersteuning voor onderhoud van waardevolle gebouwen en klein historisch erfgoed voor openbare besturen.
- Vlaams-Brabant – Dienst wonen (2013). Actieplan gericht op particulieren, huisvestingsinitiatieven en lokaal woonbeleid.
- Vlaams-Brabant – Meerdere directies (2014). Bijenplan provincie Vlaams-Brabant.
- Vlaams-Brabant – Meerdere directies (2014). Transversale beleidsthema's van de provincie o.a. klimaatneutraliteit.
- Vlaams-Brabant – Meerdere directies. Resultaten van de Europese samenwerkingsprojecten o.a. Bodembreed, Leader, Regional branding.
- RESOC Leuven (2013). Streekpact Leuven 2013 – 2018.
- RESOC Halle-Vilvoorde (2013). Streekpact Halle – Vilvoorde 2013 – 2018.
- Toerisme Vlaams-Brabant (2014). Strategisch beleidsplan toerisme Groene Gordel 2014 – 2019.
- Toerisme Vlaams-Brabant (2014). Strategisch beleidsplan toerisme Hageland 2014 – 2019.